

EUROPEAN COURT OF HUMAN RIGHTS
COUR EUROPÉENNE DES DROITS DE L'HOMME

PRVI ODDELEK

ZADEVA ŠKOBERNE PROTI SLOVENIJI

(pritožba št. 19920/20)

SODBA

Prvi odstavek 6. člena (kazenski) in točka (d) tretjega odstavka 6. člena – Pošteno sojenje – Zavrnitev pritožnikove zahteve za zaslišanje dveh soobtožencev kot prič po njunem priznanju krivde s strani sodnice v sojenju je povzročila nepoštenost sojenja – Zahteva za zaslišanje soobtožencev je bila v bistvu namenjena podpori pritožnikove obrambe, dovolj utemeljena in pomembna glede na predmet obtožb zoper njega – Pričevanje soobtožencev bi se lahko štelo za zmožno vplivati na izid sojenja ali okrepiti položaj obrambe – Pritožnik je bil prikrajšan za možnost, da bi učinkovito predložil dokaze prič in se tako pri utemeljevanju svojega primera oprl nanje – Domača sodišča niso zadostno obrazložila zavrnitve in odpravila pomanjkljivosti, ki so iz tega izhajale

8. člen – Zasebno življenje – Korespondenca – Telekomunikacijski podatki pritožnika (podatki o prometu in lokaciji), ki jih ponudniki telekomunikacijskih storitev hranijo zakonsko določeno obdobje 14 mesecev za različne namene javnega interesa, do katerih so dostopali organi pregona in ki so bili uporabljeni v kazenskem postopku zoper njega – Sistemske nadzore, ki ga je pomenila obvezna hramba telekomunikacijskih podatkov, je oviral uživanje pravic do zasebnosti vseh uporabnikov telekomunikacijskih storitev – Poseg, ki ga je pomenila hramba podatkov, je težak, zaradi česar je Sodišče pri presoji vprašanja pravičnega ravnotežja moralo izvajati strožji nadzor – Odsotnost določb ali mehanizmov, katerih cilj je bil zagotoviti, da je izpodbijani ukrep hrambe omejen na to, kar je »nujno v demokratični družbi« za doseganje posebnih ciljev, navedenih v ustrezni nacionalni zakonodaji – Pritožnikovi podatki so bili v tistem času sistemske hranjeni na splošni in neselektivni način – Ureditev hrambe nezdružljiva z obveznostmi države iz 8. člena; dostop do teh podatkov in njihova uporaba prav tako nista bila skladna s to določbo

Pripravila sodna pisarna. Sodišča ne zavezuje.

STRASBOURG

15. februar 2024

*Ta sodba bo postala dokončna v okoliščinah, navedenih v drugem odstavku
44. člena konvencije. Mogoči so uredniški popravki.*

V zadevi Škoberne proti Sloveniji

Evropsko sodišče za človekove pravice (prvi oddelek) kot senat v sestavi:

Alena Poláčková, *predsednica*,

Marko Bošnjak,

Lətif Hüseyinov,

Péter Paczolay,

Ivana Jelić,

Erik Wennerström,

Raffaele Sabato, *sodniki*,

in Liv Tigerstedt, *namestnica sodnega tajnika oddelka*,
ob upoštevanju:

pritožbe (št. 19920/20) proti Republiki Sloveniji, ki jo je 21. aprila 2020 na podlagi 34. člena Konvencije o varstvu človekovih pravic in temeljnih svoboščin (v nadaljnjem besedilu: konvencija) na Sodišče vložil slovenski državljani Milko Škoberne (v nadaljnjem besedilu: pritožnik);

sklepa, da se slovensko vlado (v nadaljnjem besedilu: vlado) obvesti o pritožbah na podlagi 6. člena konvencije (glede nepristranskosti sodnice in njene zavrnitve, da bi dovolila zaslišanje E. R. in M. S. kot prič na pritožnikovem sojenju), in 8. člena konvencije ter da se preostali del pritožbe razglasi za nedopusten;

stališč strank;

po razpravi, zaprti za javnost, ki je bila 23. januarja 2024,
izreka to sodbo, sprejeto navedenega dne.

UVOD

1. Zadeva se nanaša na kazenski postopek zoper pritožnika (nekdanjega sodnika okrožnega sodišča), v katerem ga je zaradi jemanja podkupnine obsodila sodnica, ki je pred tem sprejela priznanje krivde njegovih dveh soobtožencev. Pritožniku je bila odvzeta možnost, da bi ta soobtoženca zaslišal kot prič po njunem priznanju krivde. Zadeva se nanaša tudi na vprašanje, ali je bil kršen 8. člen, ker so se podatki o prometu in lokacijah pritožnika – kot del sistemskega ukrepa – hranili 14 mesecev in so jih organi uporabili v postopku zoper njega.

DEJSTVA

2. Pritožnik je bil rojen leta 1959 in živi v Laškem. Pritožnika je zastopal V. Cugmas, odvetnik, ki ima odvetniško pisarno v Slovenskih Konjicah.
3. Vlado je zastopala njena zastopnica A. Grum, višja državna odvetnica.
4. V nadaljevanju so povzeta dejstva v zadevi.

I. DOGODKI, KI SO PRIVEDLI DO KAZENSKEGA POSTOPKA ZOPER PRITOŽNIKA

5. E. Č. je bil leta 2001 pred Okrožnim sodiščem v Celju obsojen zaradi kaznivega dejanja goljufije na zaporno kazen dveh let. Nato je pred začetkom prestajanja zaporne kazni zapustil ozemlje Slovenije; 12. decembra 2007 je bila zoper njega izdana mednarodna tiralica (v nadaljnjem besedilu: tiralica iz leta 2007). 5. novembra 2008 je izvršitev kazni zastarala. Tega dne je bila tiralica iz leta 2007 preklicana.

6. Hkrati je pred Okrožnim sodiščem v Celju potekal še en kazenski postopek zoper E. Č. zaradi kaznivega dejanja, povezanega s prostitucijo. Zoper njega je bil 3. decembra 2003 odrejen pripor. Okrožno sodišče v Celju je 28. maja 2009 izdalo mednarodno tiralico zoper E. Č. (v nadaljnjem besedilu: tiralica iz leta 2009).

7. Na podlagi tiralice iz leta 2009 so hrvaški varnostni organi 10. oktobra 2009 pridržali E. Č., ko je poskušal prečkati mejo iz Hrvaške v Bosno in Hercegovino. Vendar pa je bil kmalu zatem izpuščen. Tega dne je bil pritožnik v službi kot dežurni preiskovalni sodnik na Okrožnem sodišču v Celju.

8. Aprila 2010 je E. Č. pri Okrožnem sodišču v Celju vložil vlogi, v katerih je zahteval izločitev nekaterih dokazov iz spisa in ustavitve kazenskega postopka zoper njega.

9. Dne 12. novembra 2010 je izvenobravnavni senat treh sodnikov – ki mu je predsedoval pritožnik – na pisni predlog E. Č. (ki ga je podprl z izjavo, ki jo je podal, in z nekaterimi zdravniškimi potrdili v zvezi z zdravjem ženske, ki je bila po njegovih trditvah njegova partnerka) odločil, da se pripor zoper E. Č. odpravi. Istega dne je pritožnik izdal odločbo, s katero je preklical tiralico iz leta 2009 zoper E. Č.

10. E. Č. je 29. novembra 2010 po elektronski pošti na policijo vložil kazensko ovadbo zoper pritožnika. Drugo ovadbo (z dodatnimi podrobnostmi) je podal ustno na policijski postaji 14. decembra 2010. Trdil je, da je pritožnik (s pomočjo dveh posrednikov - M. S. in E. R.) storil kaznivo dejanje jemanja podkupnine, pri čemer je dogodke opisal, kot sledi v nadaljevanju. Po dogovoru z E. R. in M. S. se je srečal s pritožnikom, ki je izjavil, da mu je morebiti pripravljen pomagati v zvezi s postopki, ki tečejo proti njemu, in v zvezi s povezanima tiralicama (glej 5 in 6 odstavkov zgoraj). Po prvem srečanju (ki je potekalo na Hrvaškem konec leta 2008 ali v začetku leta 2009 in na katerem je pritožnik obljubil, da bo zadevo preučil), se je E. Č. spomladi 2009 znova srečal s pritožnikom. Prisotna sta bila tudi E. R. in M. S. Na tem srečanju je pritožnik obvestil E. Č., da je bila tiralica iz leta 2007 preklicana (glej 5 odstavkov zgoraj), vendar je bil zoper njega izdana nova tiralica (to je tiralica iz leta 2009 – glej 6 odstavkov zgoraj); pritožnik je nato zahteval plačilo za svoje usluge. E. Č. je E. R. izročil 5.000 EUR (da bi jih predal pritožniku). Tretji sestanek je bil poleti 2009, udeležile pa so se ga

iste osebe kot prej. E. Č. je E. R. dal 4.000 EUR (da bi jih dal pritožniku). Pritožnik je pripravil pripravljeno vlogo (ki jo je E. Č. nato vložil pri Okrožnem sodišču v Celju – glej 8 odstavek zgoraj) in obljubil, da bo poskušal doseči, da se zadeva E. Č. prenese nanj. Po prekinitvi pripora E. Č. in preklicu tiralice iz leta 2009 (glej 9 odstavek zgoraj) je pritožnik zahteval dodatnih 50.000 EUR za svoje usluge in zagrozil, da bo v nasprotnem primeru za E. Č. izdana nova tiralica.

11. Skupaj s kazensko ovadbo je E. Č. policiji predložil več dokazov in navedel podatke o telefonskih številkah, ki so jih udeleženci uporabljali za komunikacijo med zgoraj navedenimi dogodki.

II. ZBIRANJE PODATKOV, NADZOR IN TAJNO DELOVANJE

12. Okrožno sodišče v Ljubljani je 16. decembra 2010 zadevnim ponudnikom telekomunikacijskih storitev odredilo, naj predložijo podatke o prometu in lokacijah ter z njimi povezane podatke o naročnikih (v nadaljnjem besedilu: telekomunikacijski podatki) v zvezi s telefonskimi številkami, ki sta jih v obdobju od 1. januarja 2009 do 16. decembra 2010 med drugim uporabljala E. Č. in E. R. Na podlagi podatkov, prejetih od ponudnikov telekomunikacijskih storitev (glej 17 odstavek spodaj), je policija 18. decembra 2010 pripravila analitično poročilo, v katerem je med drugim ugotovila, da je E. R. v zadevnem obdobju komuniciral z osebo, ki je uporabljala mobilno telefonsko številko, ki pripada Okrožnemu sodišču v Celju. Policija je 20. decembra 2010 na podlagi iste odredbe pripravila drugo analitično poročilo; v tem poročilu so bili navedeni telekomunikacijski podatki, v katerih je bila podrobno opisana komunikacija med telefonskima številkama E. R. in M. S.

13. Okrožno sodišče v Ljubljani je 18. decembra 2010 odredilo ukrep nadzora telekomunikacij – odredilo je namreč prisluškovanje več telefonskim številkam, ki jih je uporabljal E. R., in snemanje tako pridobljene komunikacije.

14. Okrožno sodišče v Ljubljani je 23. decembra 2010 zadevnim ponudnikom telekomunikacijskih storitev odredilo, naj mu za obdobje od 1. januarja 2009 do 22. decembra 2010 predložijo telekomunikacijske podatke v zvezi s telefonskimi številkami, ki sta jih med drugim uporabljala E. R. in M. S. Policija je 27. decembra 2010 na podlagi podatkov, ki jih je prejela od ponudnikov telekomunikacijskih storitev (glej 17 odstavek spodaj) na podlagi odredb Okrožnega sodišča v Ljubljani z dne 16. decembra in 23. decembra 2010, pripravila tretje analitično poročilo. V tem poročilu so bili navedeni telekomunikacijski podatki v zvezi z E. R. in M. S. ter mobilno telefonsko številko, ki je pripadala Okrožnemu sodišču v Celju.

15. Okrožno sodišče v Ljubljani je 27. decembra 2010 odredilo ukrep nadzora telekomunikacij – odredilo je namreč prisluškovanje mobilni telefonski številki Okrožnega sodišča v Celju (ki jo je uporabljal pritožnik) in

stacionarni telefonski številki, ki je bila v lasti in uporabi pritožnika, ter snemanje tako pridobljenih komunikacij.

16. Dne 12. januarja 2011 je Okrožno sodišče v Ljubljani ponudnikom telekomunikacijskih storitev naložilo, naj predložijo telekomunikacijske podatke za mobilno telefonsko številko, ki je pripadala Okrožnemu sodišču v Celju in jo je uporabljal pritožnik. Policija je 17. januarja 2011 pripravila četrto analitično poročilo na podlagi podatkov, ki so jih predložili ponudniki telekomunikacijskih storitev (glej 17 odstavek spodaj), v skladu z odredbami Okrožnega sodišča v Ljubljani z dne 16. decembra, 23. decembra 2010 in 12. januarja 2011. V tem poročilu so bili med drugim navedeni telekomunikacijski podatki o prometu med telefoni, ki so jih uporabljali pritožnik, E. R. in M. S.

17. V odgovoru na zgoraj navedene odredbe Okrožnega sodišča v Ljubljani, s katerimi je ponudnikom telekomunikacijskih storitev naložilo, naj predložijo zahtevane telekomunikacijske podatke, so ponudniki telekomunikacijskih storitev pojasnili, da zahtevanih podatkov ne morejo zagotoviti za celotno obdobje, temveč le za zadnjih štirinajst mesecev – minimalno obdobje hrambe, ki ga določa zadevna zakonodaja.

18. V obdobju, v katerem so potekale zgoraj navedene dejavnosti, in po njem je bilo vzpostavljeno tajno delovanje (v sodelovanju z E. Č.). Tajni policijski sodelavec in E. Č. sta do 18. februarja 2011 izvajala delovanje, ki je bilo usmerjeno na E. R., M. S. in pritožnika. E. Č. je z omenjenimi osebami komuniciral in se udeleževal sestankov, ki so bili v Sloveniji. E. R. in M. S. je 24. januarja 2011 izročil bankovce (katerih serijske številke so bile zabeležene) v vrednosti 18.000 EUR. Med poznejšimi hišnimi preiskavami je bilo nekaj teh bankovcev najdenih v prostorih E. R. in M. S.; 25. januarja 2011 je pritožnik v banki položil gotovino (v višini 8.000 EUR), ki je vsebovala več zgoraj navedenih bankovcev. Med hišno preiskavo pritožnika je bila zasežena njegova računalniška oprema. Na trdem disku njegovega računalnika so bili najdeni dokumenti, ki so vsebovali vloži, ki ju je aprila 2010 vložil E. Č. na Okrožnem sodišču v Celju (glej 8 odstavek zgoraj).

19. Pritožnik, E. R. in M. S. so bili aretirani 26. januarja 2011.

III. KAZENSKA PREISKAVA, KI JO JE VODIL PREISKOVALNI SODNIK

20. Pri preiskovalnem sodniku so se pritožnik, E. R. in M. S. zglasili 28. januarja 2011. Pritožnik ni želel dati nobene izjave. E. R. je molčal. M. S. je podal izjavo v navzočnosti svojega odvetnika.

21. M. S. je v svoji izjavi povedal, da ga je E. R. leta 2009 vprašal, ali pozna kakšnega pravnega strokovnjaka, ki bi lahko pomagal njegovemu znancu – E. Č. – pri določenih pravnih vprašanjih. M. S. je poznal pritožnika, ker sta bila sošolca, zato je E. R. dal njegovo telefonsko številko. E. R. je nato stopil neposredno v stik s pritožnikom. M. S. je priznal, da je na Hrvaškem

srečal E. Č., E. R. in pritožnika ter da je na dan dogodka na mejnem prehodu (glej 7 odstavek zgoraj) prejel telefonski klic E. Č., med katerim ga je ta vprašal, kako bi lahko stopil v stik s pritožnikom, in pri tem omenil določene zaplete, ki jih je imel na mejnem prehodu. Nadalje je pojasnil, da so se 24. januarja 2011 (glej 18 odstavek zgoraj) sestali on, E. R. in E. Č. Od E. Č. je prejel ovojnico, v kateri je bilo 18.000 EUR v gotovini, nato pa je to gotovino razdelil na tri ovojnice (v dveh je bilo po 5.000 EUR, v eni pa znesek 8.000 EUR). Pozneje istega dne se je srečal s pritožnikom in mu izročil ovojnico z 8.000 EUR. Skupaj s pritožnikom se je nato v hotelu v istem mestu sestal z E. R. in E. Č. Pogovarjali so se o tem, da je bila obravnava v zvezi z zadevo E. Č. (glej 6 odstavek zgoraj) preložena zaradi bolezni sodnika ali tožilca. Ob odhodu iz hotela je M. S. eno od ovojnic, v kateri je bilo 5.000 EUR, izročil E. R.

22. Preiskovalni sodnik je 3. februarja 2011 začel preiskavo zoper pritožnika, E. R. in M. S. Med preiskavo je bil E. Č. zaslišan kot priča.

23. Državno tožilstvo je 10. januarja 2012 vložilo obtožnico zoper pritožnika, E. R. in M. S. zaradi storitve kaznivega dejanja jemanja podkupnine. Zahteve pritožnika za izločitev nekaterih dokazov ter ugovori, ki so jih zoper obtožnico vložili pritožnik, E. R. in M. S., so bili zavrnjeni. Pritožnik pri vložitvi teh zahtev in pritožb ni očitil hranjenja telekomunikacijskih podatkov zadevnih ponudnikov telekomunikacijskih storitev in uporabe teh podatkov kot dokazov.

IV. SOJENJE PRED OKROŽNIM SODIŠČEM V LJUBLJANI

24. Okrožno sodišče v Ljubljani je 22. novembra in 20. decembra 2012 v sestavi sodnika posameznika (sodnica V. L.) izvedlo predobravnavne naroke za pritožnika, E. R. in M. S. Njihovi odvetniki so vložili zahteve za izločitev nekaterih dokazov, vendar niso izpodbijali zakonitosti hranjenja podatkov pri ponudnikih telekomunikacijskih storitev.

25. Sojenje pred sodnico V. L. Okrožnega sodišča v Ljubljani se je začelo 14. februarja 2013. Na prvi obravnavi je pritožnik izjavil, da bo podal svoj zagovor – vendar šele pozneje v postopku. Tudi M. S. je izjavil, da se bo zagovarjal pozneje. E. R. se prav tako ni zagovarjal. Sodišče je prebralo izjavo, ki jo je M. S. podal med preiskavo (glej 21 odstavek zgoraj). Pritožnik je nato podal pripombe na to izjavo. Trdil je, da M. S. ni bil vprašan, ali je pritožnik vedel, da nekaj zahtevata v njegovem imenu, in da ni bil vprašan, zakaj je pritožniku izročil 8.000 EUR. Pritožnik je tudi trdil, da M. S. ni nihče vprašal, ali je med pritožnikom in M. S. še kakšno drugo razmerje oziroma posel.

26. Med 21. februarjem 2013 in 5. decembrom 2013 je bilo več nadaljnjih obravnav, med katerimi so bili izvedeni obsežni dokazi – vključno s predvajanjem posnetkov prisluhov in zaslišanjem več prič, neposredno ali posredno vpletenih v zadevne dogodke. Kot priča je bil zaslišan tudi E. Č., ki

je (za razliko od njegovih prejšnjih izjav med kazensko-ovadbenim postopkom in preiskavo) zdaj izpovedal, da je bil denar – ki ga je dal E. R. in za katerega je ta dejal, da ga je predal pritožniku – mišljen kot plačilo za pravne storitve in ne kot podkupnina. Dejal je, da je to informacijo podal tudi policiji, ko je 14. decembra 2010 vložil kazensko ovadbo (glej 10 odstavek zgoraj), vendar je bila ta informacija izpuščena iz zapisnika. Prav tako je opisal dogodke na hrvaško-bosanski meji (glej 7 odstavek zgoraj) in med drugim navedel, da je mejnim policistom pokazal dokument o (preklicani) tiralici iz leta 2007, ki mu ga je dal pritožnik, vendar to ni prineslo želenih rezultatov, zaradi česar je njegova partnerka nato poklicala E. R. Trideset ali štirideset minut pozneje je bil izpuščen. E. Č. je tudi navedel, da mu je E. R. dan po dogodku povedal, da je imel srečo, da je bil pritožnik tisti dan dežuren in da ga je lahko »rešil«. Nadalje je pričal, da je po preklicu tiralice iz leta 2009 in odpravi pripornega naloga E. R. zahteval plačilo 50.000 EUR; E. R. je po pogajanjih z M. S. znižal svojo zahtevo na 40.000 EUR. Nato je opisal svoje poznejše sodelovanje s policijo. Policija ga je zadolžila za pogajanja o plačilu in mu naročila, naj izroči dogovorjeno vsoto denarja pod pogojem, da se pritožnik strinja, da se z njim sestane. Plačal je znesek in zvečer istega dne se je skupaj z M. S. in E. R. sestal s pritožnikom (glej 18 odstavek zgoraj). Med zaslišanjem je E. Č. odgovarjal tudi na vprašanja pritožnika oziroma njegovega zastopnika. Povedal je, da je bil denar (9.000 EUR), ki ga je dal E. R. in za katerega je slednji dejal, da ga je predal pritožniku, po njegovem mnenju namenjen plačilu za pravne storitve oziroma za »odvetnike«. Prav tako je izpovedal, da se je prek M. S. in E. R. večkrat obrnil na pritožnika za nasvet v zvezi s postopki, ki so potekali proti njemu.

27. Na obravnavi 11. decembra 2013 sta M. S. in E. R. priznala krivdo v zvezi z obtožbami. Sodnica V. L. je njuno priznanje krivde sprejela in ju zato spoznala za kriva (glej 35 odstavek spodaj). Pritožnik je nato vložil zahtevo za izločitev sodnice V. L. na podlagi dvoma o njeni nepristranskosti. Predsednik Okrožnega sodišča v Ljubljani je pritožnikovo zahtevo zavrnil. Opozoril je, da Zakon o kazenskem postopku (v nadaljnjem besedilu: ZKP) ne določa, da bi se moral sodnik izločiti v primeru, ko bi sprejel priznanje krivde soobtožencev. Nasprotno, ZKP določa le (v drugem in tretjem odstavku 39. člena – glej 56 odstavek spodaj), da sodnik ali porotnik ne more odločati o obtožnici, pritožbi ali izrednem pravnem sredstvu, če je izdal sklep, da se zavrne priznanje obdolženca ali sporazum o priznanju krivde obdolženca. V skladu z domnevo nedolžnosti mora zadevno sodišče ugotoviti krivdo za vsakega obdolženca posebej. Nadalje je pojasnil, da morajo za izločitev sodnika na podlagi prvega in šestega odstavka 39. člena ZKP (glej 56 odstavek spodaj) obstajati okoliščine, ki vzbujajo dvom o sodnikovi nepristranskosti.

28. Sodišče je 13. decembra 2013 ločilo postopek zoper E. R. in M. S. od postopka zoper pritožnika (glej 35-36 odstavek spodaj).

29. Na obravnavi 13. in 19. decembra 2013 je pritožnik podal zagovor. Pritožnik je pojasnil, da je prvič srečal E. Č. 17. novembra 2008 na Hrvaškem na pobudo M. S., ki je bil njegov sošolec. Potrdil je, da se je ob srečanju zavedal, da je zoper E. Č. potekal kazenski postopek. Po navedbah pritožnika je bil na srečanju prisoten tudi E. R. (ki ga pritožnik ni poznal) kot dolgoletni prijatelj E. Č. Nadalje je navedel, da je pojasnil E. Č., da je upravičen do storitev odvetnika, ki ga postavi država, če pa s tem odvetnikom ne bo zadovoljen, si lahko izbere svojega (vendar bo moral storitve tako izbranega odvetnika plačati). Pritožnik je izjavil, da se o denarju niso pogovarjali – ne takrat ne pozneje. V zvezi z nadaljnjim srečanjem z E. Č., M. S. in E. R. je pritožnik navedel, da je večino razgovora opravil M. S. Pritožnik je dejal, da je M. S. vprašal, kaj bi storil on, če bi bil sodnik v zadevi E. Č. Pritožnik je navedel, da je odgovoril, da bi verjetno ustavil postopek, da pa ne more prevzeti zadeve E. Č., ker je v njej sodeloval v zgodnejši fazi, in da bi morali biti za prerazporeditev zadeve izpolnjeni določeni pogoji.

30. V zvezi z dogodkom, ki se je zgodil 10. oktobra 2009 na mejnem prehodu med Hrvaško ter Bosno in Hercegovino (glej 7 odstavke zgoraj), je pritožnik navedel, da mu je M. S. povedal, da je bil E. Č. »zadržan na mejnem prehodu med Bosno in Hrvaškov«, pozneje pa je vnovič poklical in povedal, da je bil izpuščen. Po navedbah pritožnika je M. S., ko mu je povedal, da je bil tistega dne dežuren, odgovoril: »Gotovo si ti to zrihtal, ker si [bil] dežuren.« Pritožnik je navedel, da je bila ta informacija očitno podana E. Č.

31. V zvezi z denarjem je pritožnik navedel, da ni prejel 9.000 EUR, ki so bili izročeni E. Č. Na srečanjih ni bilo govora o denarju. Glede prejema zgoraj navedenega zneska 8.000 EUR je pritožnik navedel, da je ta denar prejel kot vračilo denarja, ki ga je julija 2010 posodil M. S.

32. Na obravnavi 19. decembra 2013 je pritožnikov odvetnik zahteval zaslišanje E. R. in M. S. Med drugim je trdil, da bi M. S. lahko zagotovil informacije v zvezi z domnevnim posojilom, ki ga je pritožnik navedel v svojem zagovoru, in da bi E. R. lahko pričal v zvezi z domnevnimi dolgovi E. Č. do njega. Poleg tega je pritožnikov odvetnik trdil, da E. R. in M. S. pritožniku nista povedala, da sta v njegovem imenu zahtevala denar, in bi morala pojasniti okoliščine, povezane z vprašanjem tega denarja, kaj se je zgodilo z začetnimi 9.000 EUR ter kako in zakaj je bil razdeljen znesek 18.000 EUR. Pritožnikov odvetnik je tudi poudaril, da E. R. in M. S. nista več soobtožena v istem postopku in bi ju zato lahko zaslišali kot priči v postopku zoper pritožnika. Po mnenju pritožnikovega odvetnika sta E. R. in M. S. po priznanju krivde in obsodbi postala obremenilni priči (tj. priči, ki pričata proti obdolžencu); pritožnik ni mogel postavljati vprašanj M. S. (ki je obremenilno pričal proti pritožniku in se je pozneje odločil, da se ne bo zagovarjal) ali zaslišati E. R. (ki je bil odsoten).

33. Na obravnavi 19. decembra 2013 je sodnica V. L. zavrnila zahtevo pritožnikovega odvetnika, da se dovoli zaslišanje E. R. in M. S.; sodnica je obrazložila, da imata obe osebi še vedno status obtožencev, ker sodba zoper

njiu še ni pravnomočna. Navedla je, da so bili predloženi zadostni dokazi, ki omogočajo izdajo odločbe v zvezi z obtožbami zoper pritožnika. Dodala je, da z E. R. in M. S. ni bilo mogoče pojasniti razloga ali motiva za njuno priznanje krivde, ker bi to kršilo njune zakonske pravice.

34. Pritožnik je nato ponovil zahtevo za zaslišanje E. R. in M. S., pri čemer je trdil, da je treba zaslišanje odložiti do pravnomočnosti sodbe zoper E. R. in M. S., in navedel, da bi takšno zaslišanje prineslo najpomembnejše dokaze za njegovo obrambo. Sodnica V. L. je zahtevo znova zavrnila. V sodbi zoper pritožnika (glej 37 odstavek spodaj) je navedla dva razloga. Prvič, trdila je, da v času, ko je bila zahteva za zaslišanje E. R. in M. S. obravnavana, sodba zoper E. R. in M. S. še ni bila pravnomočna in ni bilo gotovo, da bo postala pravnomočna po izteku roka za napoved namere za vložitev pritožbe. V skladu z zadevno domačo sodno prakso soobtožencev – tudi če se jim sodi v ločenih postopkih – ni bilo mogoče zaslišati kot prič v postopkih zoper druge soobtožence, razen če je bila sodba zoper njih pravnomočna. Drugič, sodnica je menila, da zaslišanje soobtoženih ne more odločilno vplivati na presojo dokazov, ki so bili že izvedeni. Opozorila je, da sodišče svoje presoje predloženih dokazov ni oprlo na dejstvo, da sta E. R. in M. S. priznala svojo krivdo, niti na izjavo M. S. (ki je bila prebrana med sojenjem). Poleg tega je opozorila, da bi pritožnika obsodila na podlagi številnih dokazov, zbranih neodvisno od priznanja krivde, tudi če se M. S. ne bi zagovarjal pred preiskovalnim sodnikom in priznanje krivde E. R. in M. S. ne bi bilo sprejeto. Sodnica je tudi opozorila, da je pritožnik lahko predložil pripombe v zvezi z izjavo (ki je vsebovala nekatere obremenilne trditve), ki jo je med preiskavo podal M. S., in ugotovila, da je bil pritožnikov zagovor v pozni fazi postopka neprepričljiv in da bi lahko ustrezne dokaze predložil v zgodnejši fazi postopka.

V. SODBA ZOPER E. R. IN M. S.

35. Sodnica V. L. je 16. decembra 2013 obsodila E. R. in M. S. na podlagi njunih priznanj krivde ter jima izrekla pogojno zaporno kazen in denarno kazen v višini približno 3.000 EUR za vsakega. Spoznana sta bila za kriva nadaljevanega kaznivega dejanja jemanja podkupnine z namenom »pomoči pri podkupovanju uradnika, ki je zahteval in sprejel nagrado za zlorabo svojega položaja«. V sodbi je bilo nadalje navedeno, da sta E. R. in M. S. pomagala pri »podkupovanju uradne osebe, sodnika Milka Škoberneta«, in opisana so bila naslednja dejanja, s katerimi je bilo storjeno navedeno kaznivo dejanje:

- E. R. in M. S. sta se leta 2009 dogovorila za tri srečanja z E. Č. in pritožnikom.
- E. R. je v imenu pritožnika od E. Č. zahteval in prejel 9.000 EUR.
- E. R. in M. S. sta pritožnika obvestila o dogodku na mejnem prehodu, v katerem je bil udeležen E. Č. (glej 7 odstavek zgoraj), po katerem je

pritožnik – kot dežurni preiskovalni sodnik na Okrožnem sodišču v Celju tistega dne – posredoval tako, da je poslal sklep o preklicu tiralice iz leta 2007 (ki dejansko ni bil pomemben za zadevno situacijo), s čimer je zagotovil izpustitev E. Č.

– E. R. je posredoval pri pritožniku, da je ta pripravil pisni vlogi, ki ju je E. Č. vložil pri Okrožnem sodišču v Celju in sta bili z njegovo pomočjo vloženi v spis (glej 8 odstavek zgoraj); poleg tega je E. R. poslal E. Č. določene vloge, ki jih je pripravil pritožnik in katerih namen je bil olajšati sprejetje odločitve o odpravi pripora E. Č. in preklicu tiralice iz leta 2009 (glej 9 odstavek zgoraj); nadalje je E. R. posredoval, da je E. Č. podpisal vlogo in pridobil dokaze, ki jih je zahteval pritožnik (za katere je E. R. vedel, da so zavajajoči).

– E. R. in M. S. sta od E. Č. zahtevala 50.000 EUR, pozneje pa 40.000 EUR, s ciljem pridobiti nagrado za pritožnika in za njuno pomoč, o čemer sta se pogovarjala po telefonu in na sestankih z E. Č. (o katerih sta obveščala pritožnika).

– E. R. in M. S. sta zase in za pritožnika od E. Č. prejela podkupnino v višini 18.000 EUR.

36. Sodba zoper M. S. in E. R. je postala pravnomočna 25. decembra 2013 po izteku osem dnevnega roka, do katerega bi E. R. in M. S. lahko napovedala namero za vložitev pritožbe (vendar tega nista storila).

VI. SODBE PROTI PRITOŽNIKU

A. Sodba Okrožnega sodišča v Ljubljani

37. Sodnica V. L. Okrožnega sodišča v Ljubljani je 23. decembra 2013 pritožnika spoznala za krivega nadaljevanega kaznivega dejanja jemanja podkupnine (sodnica V. L. je menila, da je pritožnik kot okrožni sodnik Okrožnega sodišča v Celju – torej kot uradna oseba – zahteval in sprejel nagrado za zlorabo položaja pri izvrševanju uradnih pooblastil).

38. Sodnica V. L. je med drugim ugotovila, da je pritožnik: obljubil E. Č., da bo poskušal prevzeti obravnavo njegove zadeve (glej 6 odstavek zgoraj) in končati postopek zoper njega; obljubil E. Č., da bo poskušal doseči preklic tiralice iz leta 2009 (glej 6 odstavek zgoraj); pripravil pisni vlogi za E. Č., ki sta bili vloženi aprila 2010 (glej 8 odstavek zgoraj); posredoval (v vlogi dežurnega preiskovalnega sodnika), da bi zagotovil izpustitev E. Č. na hrvaško-bosanskem mejnem prehodu (glej 7 odstavek zgoraj), tako da je poslal sklep – za katerega je vedel, da se ne nanaša na tiralico, ki je bila podlaga za zadržanje E. Č. (tiralica iz leta 2009), temveč se je nanašala na (preklicano) tiralico iz leta 2007; in predsedoval izvenobravnavnem senatu, ki je odpravil pripor E. Č. in nato preklical tiralico na podlagi pisne zahteve in drugih dokumentov, ki jih je v imenu E. Č. pripravil ali zahteval pritožnik (ki je vedel, da so informacije v njih netočne – glej 9 odstavek zgoraj).

Sodnica V. L. je ugotovila, da je pritožnik – s pomočjo E. R. in M. S. ter skupaj z njima – kot nagrado za zgoraj navedena dejanja od E. Č. zahteval in prejel 9.000 EUR v obdobju med novembrom 2008 in junijem 2009. Nadalje je ugotovila, da je pritožnik – skupaj z E. R. in M. S. – pozneje nekako med 14. novembrom 2010 in 24. januarjem 2011 zahteval 50.000 EUR oziroma 40.000 EUR, od katerih je 24. januarja 2011 – skupaj z E. R. in M. S. – prejel 18.000 EUR.

39. Pri teh ugotovitvah se je sodišče sklicevalo na izjave E. Č. policiji, v katerih je opisal sestanke, ki so potekali na Hrvaškem; ugotovilo je, da je te izjave potrdila izjava, ki jo je M. S. podal med preiskavo (glej 10 in 21 odstavek zgoraj). Sodišče se je sklicevalo tudi na telekomunikacijske podatke, ki so jih predložili zadevni ponudniki telekomunikacijskih storitev in jih je analizirala policija (glej 12, 14 in 16 odstavek zgoraj). Po mnenju sodišča so ti podatki potrdili dokaze, ki jih je na začetku podal E. Č. Zlasti se je sklicevalo na analizo, ki je pokazala, da je na dan zgoraj navedenega dogodka na mejnem prehodu potekala komunikacija med E. R., M. S., E. Č. in pritožnikom (glej 7 odstavek zgoraj), ter na odločitev izvenobravnavnega senata glede pridržanja E. Č. (glej 9 odstavek zgoraj). Kar zadeva ugotovitev, da je pritožnik obljubil, da bo posegel v sodni postopek v zvezi z E. Č. (v pričakovanju, da bo prejel plačilo v obliki nagrade), se je sodišče sklicevalo tudi na komunikacije, posnete s prisluškovanjem, in na rezultate tajnega delovanja. V enem od pogovorov je bil na primer posnet M. S., ki je povedal, da je E. Č. dal 9.000 EUR, misleč, da je zadeva rešena. Med sestankom 24. januarja 2011 je bil posnet pritožnik, ki je pojasnil, da je bil na dan dogodka na mejnem prehodu dežuren (glej 7 odstavek zgoraj) in da je poslal preklicano tiralico iz leta 2007. V zvezi s tem dogodkom se je sodišče sklicevalo tudi na izjavo M. S. (glej 21 odstavek zgoraj), v kateri je povedal, da ga je E. R. tisti dan poklical in vprašal, kako lahko stopi v stik s pritožnikom.

40. V zvezi z dogodki po odpravi pripora E. Č. in preklicu tiralice iz leta 2009 (glej 9 odstavek zgoraj) se je sodišče med drugim sklicevalo na dokaze, navedene v nadaljevanju. Večkrat je bilo posneto, da sta se M. S. in E. R. pogovarjala o poteku kazenskega postopka zoper E. Č. (glej 6 odstavek zgoraj) in njunem razočaranju nad tem, da E. Č. ni plačal zahtevanih zneskov. Pogosto sta omenjala pritožnika kot osebo, s katero sta se posvetovala med pogovori o kazenski zadevi E. Č. ali ki je sodelovala v teh pogovorih. Iz posnetkov pogovorov med E. R. in pritožnikom je razvidno, da je E. R. (medtem ko je bil 31. decembra 2010 na sestanku z E. Č.) poklical pritožnika in ga obvestil, »da stvari grejo v mal boljšo smer«. Sodišče se je sklicevalo tudi na več posnetih pogovorov med E. R. in E. Č., v katerih je prvi od E. Č. zahteval plačilo, nakar je slednji (ki je deloval v okviru tajnega delovanja) vztrajal pri srečanju s pritožnikom. Iz posnetka naknadnega pogovora med M. S. in pritožnikom 7. januarja 2011 je razvidno, da je M. S. pritožnika obvestil, da se »on« želi z njim sestati, s čimer se je pritožnik strinjal. Na sestanku 8. januarja 2011 med E. R., E. Č. in M. S. je slednji dejal, da se

pritožnik ne sme javno sestajati z obdolženci in da tako ne morejo »špilat«. Sodišče se je sklicevalo tudi na poznejše pogovore med pritožnikom in M. S., v katerih je bilo posneto, da je slednji dejal, da se »on« še vedno pogaja in želi srečati pritožnika ter da se »on« mehča. V enem od teh pogovorov so bili omenjeni tudi dogodki, ki so se zgodili med kazenskim postopkom, ki se je očitno nanašal na E. Č. Na omenjenem sestanku 24. januarja 2011 (glej 18 odstavek zgoraj) je bilo posneto, da je pritožnik v odgovoru E. Č. (ki je pojasnjeval težave pri zbiranju denarja) rekel, da te težave niso problem. Glede delitve denarja, izročenega 24. januarja 2011, se je sodišče sklicevalo na izjavo M. S. (glej 21 odstavek zgoraj) in zapis pogovora med E. R. in M. S., v katerem je slednji predlagal, da se denar razdeli v razmerju »5, 5, 8«.

41. Po mnenju sodišča je bilo iz posnetih pogovorov razvidno, da je pritožnik vedel za zahtevano plačilo in njegov namen. Zato je ugotovilo, da je bila pritožnikova izjava, da je denar, ki ga je prejel od M. S., pomenil vračilo posojila (glej 29 odstavek zgoraj), »zgolj njegov način obrambe«. V zvezi s tem je sodišče tudi ugotovilo, da pritožnik ni prepričljivo dokazal, kako je pridobil denar v času, ko naj bi ga izročil M. S. V zvezi s spremembo v pričanju E. Č. je sodišče ugotovilo, da njegove izjave na sojenju (glej 26 odstavek zgoraj) niso bile verodostojne in da so nanj lahko vplivale tudi grožnje, ki jih je bil deležen med postopkom.

42. Pritožnik je bil obsojen na pet let in šest mesecev zapora ter denarno kazen v višini skoraj 20.000 EUR; naloženo mu je bilo tudi plačilo 12.000 EUR – zneska, ki je bil enak premoženjski koristi, pridobljeni s storjenim kaznivim dejanjem.

B. Sodba Višjega sodišča v Ljubljani

43. Pritožnik se je pritožil zoper sodbo prvoinstanjskega sodišča iz razloga, ker E. R. in M. S. nista bila zaslišana in ker sodnica V. L. ni odstopila, čeprav je sprejela priznanje krivde s strani E. R. in M. S. Pritožnik je trdil, da od E. Č. ni nikoli zahteval ali prejel denarja in da je M. S. s tem, ko mu je izročil 8.000 EUR, le vrnil posojilo. Trdil je tudi, da se je prvoinstanjsko sodišče pri obsodbi pritožnika in pri utemeljevanju odredb za pridobitev drugih dokazov oprlo na telekomunikacijske podatke, hranjene v okviru pravne ureditve, ki je bila razglašena za neveljavno in s katero je bil med drugim kršen 8. člen konvencije. V zvezi s tem se je skliceval na sodbo Ustavnega sodišča Republike Slovenije z dne 3. julija 2014 in sodbo Sodišča Evropske unije (SEU) v zadevi *Digital Rights Ireland in drugi* (glej 66–68 odstavek in 74–76 odstavek spodaj) ter opozoril na neselektivno in splošno naravo zadevne ureditve hrambe podatkov.

44. Višje sodišče v Ljubljani je s sodbo z dne 22. septembra 2014 zavrnilo pritožnikovo pritožbo in potrdilo ugotovitve Okrožnega sodišča v Ljubljani. V zvezi z zavrnitvijo zahteve za zaslišanje E. R. in M. S. je Višje sodišče v Ljubljani ugotovilo, da ni sporno, da E. R. in M. S. do trenutka

pravnomočnosti sodbe zoper njiju ni bilo mogoče zaslišati kot priče. Sodba zoper pritožnika je bila izdana pred tem trenutkom. Višje sodišče v Ljubljani je tudi menilo, da pritožnik ni z zadostno stopnjo verjetnosti dokazal, da bi morebitno pričanje E. R. in M. S. lahko spodkopalo zaključke sodišča. Glede neizločitve sodnice V. L. pa je Višje sodišče v Ljubljani menilo, da ZKP ne določa, da bi moral biti sodnik v takem (nikakor ne redkem) procesnem položaju izločen. Opozorilo je, da je moralo sodišče, preden je sprejelo obe priznanji krivde, presoditi, ali sta priznanji nedvoumni in podprti z dokazi v spisu zadeve (glej 58 odstavek spodaj).

45. V zvezi z zbiranjem podatkov je Višje sodišče v Ljubljani ugotovilo, da odločba Ustavnega sodišča ni posegla v 149.b člen ZKP (glej 57 odstavek spodaj) in ni odredila, da se podatki, s katerimi so organi pregona razpolagali pred njeno objavo, uničijo. Višje sodišče v Ljubljani je ob sklicevanju na odločbo Ustavnega sodišča (glej 66. - 68 odstavek spodaj) in na sklep Sodišča EU (glej 74.-76 odstavek spodaj) ugotovilo, da je bila v obravnavani zadevi ugotovljena zadostna stopnja suma (kot jo določa 149.b člen ZKP (glej 57 odstavek spodaj)), da je bil pritožnik vpleten v kaznivo dejanje, pred pridobitvijo telekomunikacijskih podatkov, in da se je ta sum pozneje le še okrepil. Odredbe za dostop so se nanašale na določene osebe in določene mobilne telefone. Samo eno od štirih analitičnih poročil, ki jih je policija pripravila na podlagi pridobljenih telekomunikacijskih podatkov (in sicer poročilo z dne 17. januarja 2011), se je nanašalo na pritožnika. Zadevna številka je bila telefonska številka Okrožnega sodišča v Celju (tj. državne ustanove), kar zmanjšuje težo zatrjevanega posega v pritožnikovo zasebnost. Višje sodišče v Ljubljani je nadalje preverilo sorazmernost posega ob upoštevanju narave in teže korupcijskih kaznivih dejanj ter ugotovilo, da so bili zadevni ukrepi nujni.

C. Sodba vrhovnega sodišča

46. Pritožnik je vložil zahtevo za varstvo zakonitosti, v kateri je med drugim zatrjeval, da je prvostopenjsko sodišče z zavrnitvijo zaslišanja E. R. in M. S. kršilo njegove pravice iz 6. člena – vključno z njegovo pravico (iz točke d tretjega odstavka 6. člena) do zaslišanja prič, ki so pričale proti njemu. Sodišče bi lahko zaslišanje preložilo do pravnomočnosti sodbe zoper E. R. in M. S. Kršen je bil 6. člen tudi zato, ker sodnica V. L. ni bila izločena iz predsedovanja postopku pred prvostopenjskim sodiščem. ZKP, ki ni določal, da mora sodnik v primeru nastanka takšnega postopkovnega položaja odstopiti, je bil v nasprotju z ustavo. Poleg tega je pritožnik – sklicujoč se na (i) odločbo Ustavnega sodišča z dne 3. julija 2014, ki se je nanašala na določbe, enake tistim, na katerih temelji hramba telekomunikacijskih podatkov v njegovi zadevi, in (ii) sodbo Sodišča EU v zadevi *Digital Rights Ireland in drugi* (glej 66–68 odstavek in 74-76 odstavek spodaj) – trdil, da sta bili hramba in poznejša uporaba telekomunikacijskih podatkov v nasprotju s

konvencijo, ustavo in ustrezno zakonodajo EU, poleg tega pa sta bili nesorazmerni. Trdil je, da je sodba Višjega sodišča v Ljubljani s presojo zakonitosti hrambe in dostopa organov pregona do zadevnih podatkov v nasprotju z ugotovitvami zgoraj navedenih sodišč. Pritožnik se je pritožil, da je bil obsojen na podlagi telekomunikacijskih podatkov, pridobljenih s kršitvijo njegovih pravic do zasebnosti, in na podlagi dokazov, pridobljenih s temi telekomunikacijskimi podatki.

47. Pritožnik je tudi poudaril, da je vrhovno sodišče v disciplinskem postopku zoper njega v odločbi z dne 17. oktobra 2014 ugotovilo, da je bila ureditev hrambe, ki jo je določal spremenjeni zakon iz leta 2004 (glej 64 odstavka spodaj) – ki je bila enaka tisti, ki jo je določal zakon iz leta 2012 (glej 65 odstavka spodaj) – protiustavna. Skliceval se je tudi na dejstvo, da je vrhovno sodišče v tem postopku iz spisa izločilo analitična poročila, pripravljena na podlagi hranjenih telekomunikacijskih podatkov, in nižjemu sodišču naložilo, naj ugotovi vpliv teh poročil na dopustnost s tem povezanih dokazov.

48. Vrhovno sodišče je 9. junija 2015 zavrnilo pritožnikovo zahtevo za varstvo zakonitosti. Glede zavrnitve njegove zahteve za zaslišanje E. R. in M. S. je vrhovno sodišče sledilo obrazložitvi nižjih sodišč. Ugotovilo je, da ob vložitvi zahteve ni bilo mogoče predvideti, da zoper obsodbo E. R. in M. S. ne bo vložena pritožba. Vrhovno sodišče je poleg tega ugotovilo, da je pritožnik podal svoj zagovor (ko je navedel nova dejanska vprašanja) šele pozneje v postopku.

49. Vrhovno sodišče je nadalje poudarilo, da se E. R. med postopkom ni želel zagovarjati in se je skliceval na pravico do molka. Kar zadeva M. S., je bila obramba o njegovem pričanju obveščena najpozneje do začetka preiskave 3. februarja 2011 (glej 22 odstavka zgoraj), vendar kljub temu ni zahtevala njegovega zaslišanja med sojenjem. Ne glede na navedeno prvostopenjsko sodišče svoje sodbe ni moglo utemeljiti izključno ali v odločilni meri na pričanju M. S.

50. V zvezi z neizločitvijo sodnice V. L. je vrhovno sodišče menilo, da to, da sta soobdolženca tik pred koncem izvajanja dokazov priznala svojo krivdo, samo po sebi ni upravičevalo izločitve sodnice na podlagi 6. točke prvega odstavka 39. člena ZKP (glej 56 odstavka spodaj). Strinjalo se je z Višjim sodiščem v Ljubljani, da zakonodajalec očitno ni razmišljal o položaju, kjer bi sodnik lahko zavrnil priznanje krivde ali sporazum o priznanju krivde, v primerjavi s položajem, v katerem bi ga sprejel. Poleg tega je poudarilo, da mora sodnik – na podlagi dokazov – odločiti o krivdi in kazenskih sankcijah za vsakega obdolženca posebej, pri tem pa mora morebitno priznanje krivde (če je bilo dano) obravnavati tudi z vidika drugih izvedenih dokazov. Vrhovno sodišče je tudi ugotovilo, da pritožnik ni predložil v obravnavo nobene druge okoliščine, ki bi lahko vzbudila dvom o nepristranskosti sodnice V. L.

51. V zvezi s hrambo in uporabo zadevnih telekomunikacijskih podatkov je vrhovno sodišče ugotovilo, da so bili zadevni podatki pridobljeni na podlagi sodne odredbe, izdane na podlagi 149.b člena ZKP (glej 57 odstavek spodaj), ki ga ustavno sodišče ni razglasilo za neveljavnega. Po mnenju vrhovnega sodišča zadevna odločba Ustavnega sodišča (glej 66–68 odstavkov spodaj) ni vplivala na podatke, ki so jih organi pregona zbrali in pridobili pred njeno objavo. Vrhovno sodišče je poleg tega ugotovilo, da ustavno sodišče ni razveljavilo določbe, v skladu s katero mora sodišče pridobljene podatke hraniti, dokler se vodi kazenski spis. Zadevni podatki so bili pridobljeni in hranjeni več kot tri leta pred objavo zgoraj navedene sodbe Sodišča EU in odločbe ustavnega sodišča (glej 66–68 odstavkov in 74 odstavek spodaj). Vrhovno sodišče je nadalje ugotovilo, da dostop organov pregona do podatkov in njihova obdelava nista pomenila neselektivnega in preventivnega ukrepa. Odredba za pridobitev telekomunikacijskih podatkov je bila omejena na ustrezno obdobje in je temeljila na dejstvu, da so obstajali razlogi za sum, da je pritožnik storil domnevno kaznivo dejanje, ter na obremenilnih dejstvih in informacijah, ki so jih organi pregona imeli že prej. Ugotovilo je tudi, da so bili proti pritožniku odrejeni ukrepi tajnega opazovanja, kot je prisluškovanje (ki mora temeljiti na utemeljenem sumu – dokazni standard je strožji od razlogov za sum, ki se zahtevajo za odobritev dostopa do komunikacijskih podatkov), in da je poznejša odredba za pridobitev telekomunikacijskih podatkov zato v manjši meri posegla v njegovo pravico do komunikacijske zasebnosti. Ugotovilo je, da ukrepi, sprejeti proti pritožniku, niso nesorazmerno posegli v njegovo pravico do komunikacijske zasebnosti in varstva osebnih podatkov (kot jo zagotavlja ustava) in da zato ni razlogov za ugotovitev, da je bil izpodbijani kazenski postopek voden v nasprotju s temeljnimi postopkovnimi pravili.

D. Odločba ustavnega sodišča

52. Pritožnik je vložil dve ustavni pritožbi. Med drugim se je pritožil zaradi zavrnitve zaslišanja E. R. in M. S., s čimer naj bi bila kršena njegova pravica do obrambe, in zaradi neizločitve sodnice V. L. Poleg tega je očital, da ni bilo ustavno dopustne podlage za neselektivno hrambo telekomunikacijskih podatkov zadevnih ponudnikov telekomunikacijskih storitev. Pritožnik je ponovil in podrobneje razložil argumente, ki jih je navedel pri uporabi prejšnjih pravnih sredstev. Opozoril je tudi na domnevno neskladje med stališčem vrhovnega sodišča med kazenskim in disciplinskim postopkom zoper njega (glej 47 odstavek zgoraj) in trdil, da se hramba in obdelava njegovih telekomunikacijskih podatkov ne bi smeli presoјati z vidika 149.b člena ZKP, ker so bili ti podatki hranjeni nezakonito, v okviru ureditve, ki je bila zaradi svoje nesorazmerne narave razglašena za neveljavno. Dostop do teh podatkov in njihova hramba v spisu zadeve ne bi mogla spremeniti nezakonito hranjenih podatkov v podatke, ki bi bili skladni z ustavo. Navedel

je 18. člen ZKP, ki je določal, da nobena sodna odločba ne sme temeljiti na dokazih, pridobljenih s kršitvijo ustavno določenih človekovih pravic.

53. Ustavno sodišče je 24. septembra 2018 v obravnavo sprejelo pritožnikovi ustavni pritožbi; 9. oktobra 2019 ju je zavrnilo glede utemeljenosti. V zvezi z zavrnitvijo zahteve za zaslišanje M. S. in E. R. je ugotovilo, da sta odločitvi nižjih sodišč prepričljivi. Po njegovem mnenju je bilo ključno, da se je E. R. odločil molčati in da se pritožnikova obsodba ni opirala izključno ali odločilno na izjavo M. S.

54. V zvezi z neizločitvijo sodnice V. L. je ustavno sodišče ugotovilo, da so dejanja pritožnikovih soobdolžencev (ki so bili posredniki v zvezi s podkupovanjem) in pritožnika (osebe, ki je zahtevala podkupnino) izvirala iz istega preteklega dogodka; ta dejanja so pravzaprav pomenila različne oblike sodelovanja pri istem kaznivem dejanju. Ustavno sodišče je menilo, da je očitno, da so bila dejanja posrednikov povezana z dejanji uradne osebe (tj. pritožnika), ki je zahtevala ali jemala podkupnino, in da je bilo dejanje te osebe predpogoj za ugotovitev kazenske odgovornosti posrednikov in obstoja podkupovanja. Vendar se je sodba na podlagi priznanja krivde E. R. in M. S. nanašala le na pritožnikove soobdolžence (ki so priznali svojo krivdo). Ustavno sodišče je nadalje ugotovilo, da je epistemična vrednost priznanja krivde (tj. njegov vpliv na presojo zadeve) odvisna od faze postopka, v kateri je bilo podano: pozneje, ko je bilo podano v postopku zbiranja dokazov, manjšo težo je imelo v sodničinem spoznavnem procesu. Soobdolženca sta priznanje krivde podala šele na devetnajsti obravnavi sojenja, ko je bilo zbiranje dokazov že v zadnji fazi in skoraj končano. Po mnenju ustavnega sodišča zato ni mogoče šteti, da si je sodnica V. L. zaradi priznanja soobdolžencev ustvarila vnapijše mnenje o pritožnikovi krivdi. Čeprav je iz sodbe – ki je temeljila na priznanju krivde E. R. in M. S. – izhajalo, da je bila sodnica V. L. prepričana o njuni krivdi in je omenila vlogo pritožnika, se ni sklicevala na nobeno mnenje sodišča o pritožnikovi krivdi, prav tako pa se sodišče v sodbi zoper pritožnika ni sklicevalo na priznanje krivde soobdolžencev. Ustavno sodišče je zato sklenilo, da pritožnikova pravica, da njegovo zadevo obravnava nepristranski sodnik, ni bila kršena.

55. V zvezi s hrambo in uporabo telekomunikacijskih podatkov je ustavno sodišče ugotovilo, da so podatki, pridobljeni v pritožnikovi zadevi, omogočali sklepanje o kraju, času, trajanju in vrsti komunikacije – pa tudi informacije o tem, »kdo je koga poklical«. Pridobljeni podatki so omogočili podrobne ugotovitve o zasebnosti pritožnika, soobdolženca in oškodovanca. Ustavno sodišče je poudarilo, da sta se tako njegova prejšnja odločba kot sodba Sodišča EU v zadevi *Digital Rights Ireland in drugi* (glej 66–74 odstavki in 68–76 odstavki spodaj) nanašali na hrambo podatkov – in ne na dostop do teh podatkov. Dostopa do podatkov torej ni bilo mogoče presojati na podlagi meril, določenih v teh odločitvah. Ustavno sodišče je nadalje preučilo sorazmernost posega v pritožnikovo komunikacijsko zasebnost, ki so ga predstavljali organi, ki so imeli dostop do njegovih podatkov. Ugotovilo je,

da je prvostopenjsko sodišče v svojih odredbah o odobritvi dostopa ugotovilo (kot zahteva zakon), da obstajajo razlogi za sum, da je bilo storjeno kaznivo dejanje, in da je bil dostop do telekomunikacijskih podatkov potreben za preiskavo zadevnega kaznivega dejanja. Ugotovilo je tudi, da pritožnik ni trdil, da pogoji iz 149.b člena ZKP za pridobitev dostopa niso bili izpolnjeni. Ustavno sodišče je nadalje ugotovilo, da se je zadevno kaznivo dejanje nanašalo na korupcijo in da je bilo težje narave. V zvezi z vprašanjem trajanja ukrepa je ustavno sodišče upoštevalo obdobje, v katerem so organi dostopali do podatkov. Sklicevalo se je na obdobja, določena v 107.a členu spremenjenega zakona iz leta 2004, in ugotovilo, da je bila ta določba v bistvu enaka določbi iz zakona iz leta 2012 (glej 65 odstavek spodaj), ki je bila z odločbo z dne 3. julija 2014 razglašena za neveljavno. Poleg tega je ugotovilo, da se lahko podatki za določeno obdobje hranijo tudi v »komercialnih bazah« na podlagi 104. člena spremenjenega zakona iz leta 2004 (glej 64 odstavek spodaj). Nadalje je ugotovilo, da so bili zadevni telekomunikacijski podatki pridobljeni več let pred objavo njegove odločbe z dne 3. julija 2014 (glej 66–68 odstavek spodaj). Poleg tega, čeprav so se podatki, pridobljeni v kazenskem postopku zoper pritožnika, nanašali na zgoraj določeno obdobje štirinajstih mesecev in so štiri analitična poročila vsaj posredno obremenila pritožnika, se je Okrožno sodišče v Ljubljani pri potrjevanju pričanja E. Č. in zavračanju verodostojnosti pritožnikove obrambe sklicevalo na ozek nabor pridobljenih podatkov. Ti podatki so se nanašali na konkretne telefonske komunikacije, ki so potekale le en mesec in štiri dni pred izdajo prve odredbe za dostop in dva meseca pred izdajo zadnje odredbe za dostop. Ustavno sodišče je zato menilo, da je bilo verjetno, da so bili telekomunikacijski podatki, na katere se neposredno sklicuje sodba prvostopenjskega sodišča, hranjeni v obdobju, ki je dovoljeno za »komercialne baze«. Po mnenju ustavnega sodišča je bilo to dejstvo pomembno tudi za presojo sorazmernosti ukrepa, saj je zmanjšalo težo posega v pritožnikove pravice. Ustavno sodišče je sklenilo, da so druga sodišča poseg v pritožnikovo pravico do komunikacijske zasebnosti ustrezno utemeljila in jim ni mogoče očitati, da niso vzpostavila razumnega ravnotežja med to pravico in interesi kazenskega postopka.

USTREZNI PRAVNI OKVIR IN PRAKSA

I. DOMAČA ZAKONODAJA IN PRAKSA

A. Zakon o kazenskem postopku

56. Zakon o kazenskem postopku, ki je začel veljati 1. januarja 1995, z ustreznimi spremembami v 39. členu (z naslovom »Izločitev«) določa naslednje:

»1. Sodnik oziroma sodnik porotnik ne sme opravljati sodniške dolžnosti:

...

4. če je v isti kazenski zadevi [že] sodeloval kot tožilec, zagovornik, zakoniti zastopnik ali pooblaščenec ..., ali če je bil zaslišan kot priča ali kot izvedenec;

5. če je v isti kazenski zadevi sodeloval pri izdaji odločbe nižjega sodišča ali je pri istem sodišču sodeloval pri izdaji odločbe, ki se [kasneje] izpodbija s pritožbo ali z zahtevo za varstvo zakonitosti;

6. če so podane okoliščine, ki vzbujajo dvom o njegovi nepristranskosti.«

2. Sodnik oziroma sodnik porotnik ne sme odločati o obtožbi ...:

...

3. če je [že] izdal sklep, da se priznanje obdolženca zavrne (drugi odstavek 285.c člena), oziroma sklep, da se sporazum o priznanju krivde zavrne ...«

57. V poglavju o urejanju ukrepov, ki jih sprejme policija v predkazenskih postopkih, je 149.b člen določal:

»(1) Če so podani razlogi za sum, da je bilo storjeno, da se izvršuje ali da se pripravlja oziroma organizira kaznivo dejanje, za katero se storilec preganja po uradni dolžnosti, in je za odkritje tega kaznivega dejanja ali storilca treba pridobiti podatke o prometu v elektronskem komunikacijskem omrežju, lahko preiskovalni sodnik na obrazložen predlog državnega tožilca odredi operaterju, da pristojnemu organu sporoči podatke o udeležencih, okoliščinah in dejstvih elektronskega komunikacijskega prometa, kot so: številka ali druga oblika identifikacije uporabnikov elektronskih komunikacijskih storitev, vrsta, datum, čas in trajanje klica oziroma druge elektronske komunikacijske storitve, količina prenesenih podatkov in kraj, iz katerega je bila elektronska komunikacijska storitev opravljena.

(2) Predlog in odredba morata biti pisna in morata vsebovati podatke, ki omogočajo identifikacijo komunikacijskega sredstva za elektronski komunikacijski promet, utemeljitev razlogov, časovno obdobje, za katerega se podatki zahtevajo, ter druge pomembne okoliščine, ki narekujejo uporabo ukrepa.

(3) Če so podani razlogi za sum, da je bilo storjeno oziroma se pripravlja kaznivo dejanje, za katero se storilec preganja po uradni dolžnosti, in je za odkritje tega kaznivega dejanja ali storilca treba pridobiti podatke o lastniku ali uporabniku določenega komunikacijskega sredstva za elektronski komunikacijski promet, ki niso objavljeni v naročniških imenikih, in o času, v katerem je tako sredstvo bilo oziroma je v uporabi, lahko policija od operaterja zahteva, da ji na njeno pisno zahtevo, tudi brez privolitve posameznika, na katerega se ti podatki nanašajo, sporoči te podatke.

(4) Operater svoji stranki ali tretji osebi ne sme razkriti, da je ali da bo določene podatke predal preiskovalnemu sodniku (prvi odstavek tega člena) ali policiji (prejšnji odstavek).«

58. Prva točka 285.c člena, ki ureja predobravnavne naroke, določa, da v primeru, če obtoženec izjavi, da krivdo priznava, predsednik senata med drugim presodi, ali je bilo priznanje dano prostovoljno, ali je priznanje jasno in popolno ter podprto z drugimi dokazi v spisu. Po tem predsednik senata s sklepom odloči, ali obtoženčevo priznanje sprejme ali zavrne, in zoper ta sklep, ki se zapiše v zapisnik, ni pritožbe (druga točka 285.c člena). Če je priznanje krivde sprejeto, ga obtoženec ne more preklicati. Kazen se izreče na obravnavi za izrekanje kazenske sankcije. Obrazložitev sodbe v zvezi z

obdolženčevo krivdo je omejena na ugotovitev, da je obdolženec priznal krivdo po obtožbi in da je predsednik senata to priznanje sprejel (tretja, peta in šesta točka 285.c člena in 285.č člen). V skladu s 330. členom se te določbe smiselno uporabljajo za priznanje krivde, ki je dano in sprejeto med sojenjem.

59. Drugi odstavek 324. člena, ki se nanaša na zaslišanje obtoženca, se glasi:

»2) Ko obtoženec konča svojo izpovedbo, se mu lahko postavijo vprašanja. Predsednik senata pozove najprej tožilca, nato pa zagovornika, da postavljata obtožencu vprašanja. Oškodovanec, zakoniti zastopnik, pooblaščenec, soobtoženec in izvedenec smejo obtožencu postavljati neposredna vprašanja le z dovoljenjem predsednika senata.«

60. Prvi odstavek 326. člena se glasi:

»(1) Ko je končano zasliševanje prvega obtoženca, se nadaljuje po vrsti zasliševanje morebitnih drugih obtožencev. Po vsakem zasliševanju seznani predsednik senata zaslišanca z izpovedbami prej zaslišanih soobtožencev in ga vpraša, ali ima kaj pripomniti, prej zaslišanega obtoženca pa vpraša, ali ima kaj pripomniti k izpovedbi pozneje zaslišanega obtoženca. Vsak obtoženec ima pravico postavljati vprašanja drugim zaslišanim soobtožencem.«

61. Tretji odstavek 5. člena določa, da se obdolžencu ni treba zagovarjati in odgovarjati na vprašanja, če pa se zagovarja, ni zavezan, da se izpove zoper sebe ali svoje bližnje ali prizna krivdo.

B. Kazenski zakonik

62. Prvi odstavek 261. člena Kazenskega zakonika, ki je začel veljati 1. novembra 2008, določa naslednje:

Jemanje podkupnine

»(1) Uradna oseba ali javni uslužbenec, ki zase ali za koga drugega zahteva ali sprejme nagrado, darilo ali kakšno drugo korist ali obljubo oziroma ponudbo take koristi, da bi v mejah svojih uradnih pravic opravila uradno dejanje, ki ga ne bi smela opraviti, ali da ne bi opravila dejanja, ki bi ga morala ali smela opraviti, ali kako drugače zlorabila svoj položaj, ali kdor posreduje pri takem podkupovanju, se kaznuje z zaporom od enega do osmih let in denarno kaznijo.«

63. 54. člen določa pogoj, pod katerim se šteje, da je kaznivo dejanje nadaljevano (tj. da gre za nadaljevano kaznivo dejanje), in kazni, ki se lahko izrečejo v takem primeru.

C. Spremenjeni zakon iz leta 2004

64. Zakon o elektronskih komunikacijah je veljal od 1. maja 2004 do 14. januarja 2013. V ustreznem delu je bil leta 2006 spremenjen v delu, ki se nanaša na hrambo podatkov, z namenom prenosa direktive o hrambi podatkov (glej 70 odstavek spodaj); dodatno je bil spremenjen leta 2009 (v

nadaljnjem besedilu: spremenjeni zakon iz leta 2004). V ustreznem delu se glasi:

104. člen
(podatki o prometu)

»(1) Podatki o prometu, ki se nanašajo na naročnike in uporabnike ter jih je operater obdelal in shranil, morajo biti izbrisani ali spremenjeni tako, da se ne dajo povezati z določeno ali določljivo osebo, takoj ko niso več potrebni za prenos sporočil, razen če sodijo v kategorijo podatkov iz 107.b člena tega zakona, ki se hranijo v skladu s četrtem in petim odstavkom 107.a člena tega zakona.

(2) Ne glede na določbo prejšnjega odstavka lahko operater do popolnega plačila storitve (vendar najdlje do preteka zastaralnega roka) hrani in obdeluje podatke o prometu, ki jih potrebuje za obračun in za plačila v zvezi z medomrežnim povezovanjem.

(3) Izvajalec storitve lahko zaradi trženja elektronskih komunikacijskih storitev ali izvajanja storitev z dodano vrednostjo obdeluje podatke iz prvega odstavka tega člena v obsegu in trajanju, potrebnem za takšno trženje ali storitve, samo na podlagi naročnikovega ali uporabnikovega predhodnega soglasja. Naročniki oziroma uporabniki morajo biti pri tem predhodno obveščeni o vrstah podatkov o prometu, ki se obdelujejo, in trajanju takšne obdelave pred pridobitvijo soglasja. Uporabnik ali naročnik ima pravico, da kadarkoli prekliče to soglasje.

(4) Izvajalec storitve mora za namene iz drugega odstavka tega člena v splošnih pogojih določiti, katere prometne podatke se bo hranilo, obdelovalo in koliko časa, ter izjaviti, da se bo z njimi ravnalo v skladu z zakonom, ki ureja varstvo osebnih podatkov.

(5) Podatke o prometu smejo v skladu s prejšnjimi odstavki tega člena obdelovati le osebe, ki pod nadzorstvom operaterja skrbijo za zaračunavanje ali upravljanje prometa, odgovarjajo na vprašanja porabnikov, odkrivajo prevare, tržijo elektronske komunikacijske storitve ali zagotavljajo storitve z dodano vrednostjo, pri čemer mora biti ta obdelava omejena na to, kar je potrebno za namene takšnih dejavnosti.

(6) Ne glede na določbe prvega, drugega, tretjega in petega odstavka tega člena operater na pisno zahtevo pristojnega organa, ki jo ta poda z namenom reševanja sporov, zlasti sporov v zvezi z medsebojnim povezovanjem ali zaračunavanjem, in v skladu z veljavno zakonodajo, tega seznaniti s podatki o prometu.«

107.a člen
(splošne določbe o podatkih, ki se hranijo)

»(1) Operater mora za namene pridobivanja podatkov o prometu v javnem komunikacijskem omrežju, ki jih določa zakon, ki ureja kazenski postopek, za namene zagotavljanja nacionalne varnosti in ustavne ureditve ter varnostnih, političnih in gospodarskih interesov države, kot jih določa zakon, ki ureja Slovensko obveščevalno varnostno agencijo, in za namene obrambe države, kot jih določa zakon, ki ureja obrambo države, hraniti podatke iz 107.b člena tega zakona, če jih ustvari ali obdela pri zagotavljanju z njimi povezanih javnih komunikacijskih storitev.

...

(3) Obveznost iz prvega odstavka tega člena vključuje tudi hranjenje podatkov o neuspešnih klicih, kjer jih operater ustvari ali obdela ter hrani ali beleži pri zagotavljanju z njimi povezanih javnih komunikacijskih storitev. Ta obveznost pa ne

vključuje hrambe podatkov o povezavah, ki niso bile uspešno vzpostavljene, in vsebine komunikacij.

...

(5) Operaterji zagotavljajo hrambo podatkov iz prvega, tretjega in četrtega odstavka tega člena v skladu z določbami tega zakona za obdobje 14 mesecev od dneva komunikacije za podatke (v zvezi z javno dostopnimi telefonskimi storitvami ter osem mesecev od dneva komunikacije v zvezi z drugimi podatki).

(6) ... organ, ki odloča o dostopu do podatkov iz prvega odstavka ..., lahko podaljša rok hrambe za omejen čas, če to opravičujejo posebne okoliščine kazenskega pregona,

...

(7) Operaterji morajo ob koncu obdobja hranjenja uničiti vse podatke, ki so jih hranili v skladu z določbami tega zakona, razen tistih, za katere je bila izdana odredba za dostop ali so bili posredovani pristojnemu organu.«

107.b člen

(kategorije podatkov, ki se hranijo)

Podatki, ki se hranijo (v nadaljnjem besedilu: hranjeni podatki), so:

1. podatki, potrebni za odkritje in prepoznanje vira komunikacije, ki obsegajo:
 - pri telefonskih storitvah v fiksnem in mobilnem omrežju telefonsko številko kličočega ter ime in naslov naročnika ali registriranega uporabnika;
 - glede [z internetom povezanih podatkov] ...;
2. podatki, potrebni za prepoznanje cilja komunikacije, ki obsegajo:
 - pri telefonskih storitvah v fiksnem in mobilnem omrežju klicano telefonsko številko, ... številko ali številke, na katere je klic preusmerjen, ime in naslov naročnika ali registriranega uporabnika;
 - glede [z internetom povezanih podatkov] ...;
3. podatki, potrebni za ugotovitev datuma, časa in trajanja komunikacije, ki obsegajo:
 - pri telefonskih storitvah v fiksnem in mobilnem omrežju datum ter čas začetka in trajanje ali čas konca komunikacije;
 - glede [z internetom povezanih podatkov] ...;
4. podatki, potrebni za ugotovitev vrste komunikacije, ki obsegajo:
 - pri telefonskih storitvah v fiksnem in mobilnem omrežju vrsto uporabljene telefonske storitve;
 - glede [z internetom povezanih podatkov] ...;
5. podatki, potrebni za razpoznavo komunikacijske opreme uporabnikov, ki obsegajo:
 - pri telefonskih storitvah v fiksnem omrežju kličočo in klicano telefonsko številko;
 - pri telefonskih storitvah v mobilnem omrežju kličočo in klicano telefonsko številko, mednarodno identiteto mobilnega naročnika kličoče in klicane stranke, mednarodno identiteto mobilnega terminala kličoče in klicane stranke, v primeru predplačniških anonimnih storitev pa datum in čas začetka uporabe storitve ter ID celice [tj. lokacijska oznaka], kjer je bila storitev izvedena;
 - glede [z internetom povezanih podatkov] ...;

6. podatki, ki so potrebni za ugotovitev lokacije opreme za mobilno komunikacijo:
- lokacijska oznaka (ID celice) na začetku komunikacije;
 - podatki, ki določajo zemljepisno lego celic z navedbo njihovih lokacijskih oznak med obdobjem, za katero se hranijo podatki o komunikaciji.«

107.c člen
(Zavarovanje hranjenih podatkov)

»(1) Operaterji zagotovijo zavarovanje hranjenih podatkov v skladu z zakonom, ki ureja varstvo osebnih podatkov. V zvezi s tem vsak zase ali skupaj sprejmejo primerne tehnične in organizacijske ukrepe, s katerimi hranjene podatke zaščitijo pred uničenjem, izgubo ali spremembo in nepooblaščenimi ali nezakonitimi oblikami hrambe, obdelave, dostopa ali razkritja.

(2) Operaterji lahko hranjene podatke obdelujejo le v obsegu, ki je nujen za zagotavljanje hrambe.

(3) Hranjeni podatki morajo biti enake kakovosti kot podatki v omrežju. Za hranjene podatke veljajo določbe tega zakona o varstvu in zaščiti podatkov v omrežju.

(4) Agencija [za pošto in elektronske komunikacije] po predhodnem mnenju informacijskega pooblaščenca v splošnem aktu podrobneje predpiše način hranjenja podatkov in način izvajanja tega člena.«

107.č člen
(odredba za dostop do podatkov in posredovanje podatkov)

»(1) Operater je dolžan posredovati hranjene podatke takoj, najpozneje pa v treh dneh po prejemu prepisa tistega dela izreka odredbe pristojnega organa, v katerem je navedba vseh potrebnih podatkov o obsegu dostopa.

...

(3) Operater je dolžan po prejeti odredbi posredovati hranjene podatke pristojnemu organu v obsegu, kot je določeno v prepisu izreka odredbe.

(4) Operaterji morajo skupaj s pristojnimi organi, ki lahko zahtevajo dostop do hranjenih podatkov, zagotoviti desetletno neizbrisno registracijo vsakega sporočanja hranjenih podatkov in v okviru tega roka tudi hraniti pridobljene in izročene podatke od dneva, ko so jih sporočili pristojnemu organu, ter jih varovati v skladu z oznako stopnje tajnosti prepisa odredbe.

(5) Minister v soglasju z ministrom, pristojnim za notranje zadeve, ministrom, pristojnim za obrambo, in direktorjem Slovenske obveščevalno-varnostne agencije podrobneje predpiše način posredovanja hranjenih podatkov.«

**112. člen
(nadzor)**

»...

(2) Inšpekcijski nadzor nad hrambo prometnih in lokacijskih podatkov, pridobljenih ali obdelanih v zvezi z zagotavljanjem javnih komunikacijskih omrežij ali storitev v skladu s 107.a do 107.e členom tega zakona, in pošiljanjem podatkov, določenih v 104.a členu tega zakona, opravlja informacijski pooblaščenec.«

**142. člen
(sodelovanje med organi nadzora)**

»Agencija, ... inšpektorji in informacijski pooblaščenec so dolžni sodelovati in se obveščati o izvedenih ukrepih nadzora, drug drugemu zagotavljati podatke, potrebne za izvajanje nadzora, in medsebojno strokovno sodelovati.«

65. Leta 2012 je spremenjeni zakon iz leta 2004 nadomestil nov zakon (tj. »zakon iz leta 2012«), katerega 163. in 164. člen sta vsebovala enake določbe kot 107.a in 107.b člen spremenjenega zakona iz leta 2004.

D. Odločba ustavnega sodišča U-I-65/13 z dne 3. julija 2014

66. Ustavno sodišče je na zahtevo slovenskega informacijskega pooblaščenca presojalo ustavnost zakona iz leta 2012 glede hrambe podatkov – vključno s 163. in 164. členom (glej 65 odstavek zgoraj). V svoji odločbi z dne 3. julija 2014 je ustavno sodišče ob sklicevanju na sodbo Sodišča EU z dne 8. aprila 2014 (*Digital Rights Ireland in drugi* – glej 7476 odstavek spodaj) razveljavilo zadevne določbe zakona iz leta 2012 in ugotovilo, da niso bile v skladu s pravico do varstva osebnih podatkov.

67. Ustavno sodišče je ugotovilo, da je obdelava osebnih podatkov na podlagi izpodbijanih določb pomenila poseg v pravico do varstva osebnih podatkov (prvi odstavek 38. člena ustave). Nadalje je ugotovilo, da so bili cilji, za katere si je prizadeval zakonodajalec – to je med drugim preprečevanje, preiskovanje in pregon hudih kaznivih dejanj – dopustni. Po njegovem mnenju so bila tudi uporabljena sredstva primerna za doseganje teh ciljev. Glede nujnosti posega je ustavno sodišče med drugim ugotovilo, da je obvezna in neselektivna hramba podatkov o prometu posegla v pravice številnih oseb, ki niso in nikoli ne bodo kakor koli povezane z nameni, za katere so bili podatki zbrani. Zadevna zakonodaja zlasti ni omejevala hrambe podatkov na določeno časovno obdobje ali geografsko območje ali na krog oseb, ki bi lahko imele določeno povezavo z nameni, ki jih ščiti ukrep. Zakonodajalec tudi ni utemeljil, zakaj je bilo trajanje hrambe zadevnih podatkov (štirinajst ali v nekaterih primerih osem mesecev) potrebno. Poleg tega zakonodajalec ni določil konkretnih kaznivih dejanj, za katera bi bila hramba podatkov upravičena.

68. Ustavno sodišče je opozorilo na težo posega in ugotovilo, da zakonodajalec ni omejil obsega ukrepa na tisto, kar je bilo nujno za doseg

zastavljenih ciljev, zato je zaključilo, da izpodbijane določbe nesorazmerno posegajo v pravico do varstva osebnih podatkov in so v neskladju z ustavo. Izpodbijane določbe je razveljavilo in odredilo takojšnje uničenje podatkov, hranjenih na podlagi teh določb. Novi Zakon o elektronskih komunikacijah je začel veljati 10. novembra 2022. Ta ne določa splošne hrambe telekomunikacijskih podatkov za namene, ki niso povezani z zagotavljanjem komercialnih storitev.

II. ZAKONODAJA IN PRAKSA EVROPSKE UNIJE V ZVEZI Z VARSTVOM PODATKOV IN ZASEBNOSTJO

A. Upoštevana zakonodaja EU

69. Listina Evropske unije o temeljnih pravicah (v nadaljnjem besedilu: Listina) 7., 8. in 11. členu določa:

7. člen – Spoštovanje zasebnega in družinskega življenja

»Vsakdo ima pravico do spoštovanja svojega zasebnega in družinskega življenja, stanovanja ter komunikacij.«

8. člen – Varstvo osebnih podatkov

»1. Vsakdo ima pravico do varstva osebnih podatkov, ki se nanašajo nanj.

2. Osební podatki se morajo obdelovati pošteno, za določene namene in na podlagi privolitve prizadete osebe ali na drugi legitimni podlagi, določeni z zakonom. Vsakdo ima pravico dostopa do podatkov, zbranih o njem, in pravico zahtevati, da se ti podatki popravijo.

3. Spoštovanje teh pravil nadzira neodvisen organ.«

11. člen – Svoboda izražanja in obveščanja

»1. Vsakdo ima pravico do svobodnega izražanja. Ta pravica vključuje svobodo mnenja ter sprejemanja in širjenja vesti ali idej brez vmešavanja javnih organov in ne glede na državne meje.

2. Spoštujeta se svoboda in pluralnost medijev.«

70. Z domačimi pravnimi določbami o hrambi podatkov (glej 64–65 odstavkov zgoraj), ki so predmet pritožnikovih očitkov, je bila prenesena Direktiva 2006/24/ES Evropskega parlamenta in Sveta z dne 15. marca 2006 o hrambi podatkov, pridobljenih ali obdelanih v zvezi z zagotavljanjem javno dostopnih elektronskih komunikacijskih storitev ali javnih komunikacijskih omrežij, in spremembi Direktive 2002/58/ES (UL L 105, str. 54) (v nadaljnjem besedilu: direktiva o hrambi podatkov). Ta direktiva je določala obveznost ponudnikov javno dostopnih elektronskih komunikacijskih storitev ali javnih komunikacijskih omrežij, da hranijo nekatere podatke, ki jih pridobivajo ali obdelujejo, da se zagotovi njihova dostopnost za namen preiskovanja, odkrivanja in pregona hudih kaznivih dejanj, kakor jih

opredeljuje nacionalna zakonodaja vsake od držav članic. Direktiva o hrambi podatkov se je uporabljala za podatke o prometu in lokaciji ter za vse povezane podatke, potrebne za identifikacijo zadevnega naročnika ali registriranega uporabnika. Ni se uporabljala za vsebino elektronskih komunikacij (1. člen). Obveznost hrambe podatkov, opredeljenih v 5. členu (ki je bil prenesen v 107.b členu spremenjenega zakona iz leta 2004 – glej 64 odstavek zgoraj) je določal 3. člen. V 6. členu je določeno, da je treba take podatke hraniti najmanj šest mesecev in največ dve leti od datuma zadevne komunikacije. V skladu z 8. členom direktive o hrambi podatkov so morale države članice zagotoviti, da se ti podatki hranijo na način, da jih je mogoče (in vse druge povezane potrebne informacije) na zahtevo brez nepotrebnega odlašanja predložiti pristojnim organom.

71. Direktiva o zasebnosti in elektronskih komunikacijah (Direktiva 2002/58/ES Evropskega parlamenta in Sveta z dne 12. julija 2002 o obdelavi osebnih podatkov in varstvu zasebnosti na področju elektronskih komunikacij (v nadaljnjem besedilu: Direktiva o e-zasebnosti) – prečiščena različica besedila z dne 19. decembra 2009, ki združuje prvotni akt in poznejše spremembe v skladu z Direktivo 2009/136/ES z dne 25. novembra 2009 in njenim popravkom 2009/136 z dne 10. septembra 2013) vsebuje posebne določbe, katerih namen je uporabnikom elektronskih komunikacijskih storitev zagotoviti zaščito pred tveganji za njihove osebne podatke in zasebnost, ki izhajajo iz nove tehnologije in vse večjih zmogljivosti za avtomatizirano shranjevanje in obdelavo podatkov (5.–7. uvodna izjava navedene direktive). Prvi odstavek 5. člena določa, da morajo države članice zagotoviti zaupnost sporočil, ki se pošiljajo prek javnega komunikacijskega omrežja in javno razpoložljivih elektronskih komunikacijskih storitev, ter zaupnost s tem povezanih podatkov o prometu. Določa tudi, da je vsem osebam, ki niso uporabniki, med drugim prepovedano hraniti – brez privolitve zadevnih uporabnikov – podatke o prometu v zvezi z elektronskimi komunikacijami, razen kadar je to zakonsko dovoljeno v skladu s prvim odstavkom 15. člena. Slednja določba določa pogoje za odstopanja od načela zaupnosti in državam članicam omogoča, da sprejmejo zakonodajne ukrepe za omejitev obsega pravic in obveznosti iz 5. člena, 6. člena, prvega, drugega, tretjega in četrtega odstavka 8. člena ter 9. člena te direktive, če je takšna omejitev nujen, ustrezen in sorazmeren ukrep v demokratični družbi za namene zaščite nacionalne varnosti (tj. državne varnosti), obrambe in javne varnosti ter preprečevanja, preiskovanja, odkrivanja in pregona kaznivih dejanj ali nedovoljene uporabe elektronskega komunikacijskega sistema. Določa, da lahko države članice v ta namen med drugim sprejmejo zakonodajne ukrepe, ki predvidevajo hrambo podatkov za omejeno obdobje iz posebnih razlogov, in da morajo biti takšni ukrepi v skladu s splošnimi načeli prava Skupnosti – vključno s tistimi iz prvega in drugega odstavka 6. člena Pogodbe o Evropski uniji.

72. V skladu s 6. členom Direktive o e-zasebnosti je treba podatke o prometu, ki se nanašajo na naročnike in uporabnike ter jih je ponudnik javnega komunikacijskega omrežja ali javno razpoložljive elektronske komunikacijske storitve obdelal in shranil, izbrisati ali predelati v anonimne, potem ko niso več potrebni za namen prenosa sporočila. Poleg tega je obdelava podatkov o prometu dovoljena za obračunavanje in trženje storitev ter zagotavljanje storitev z dodano vrednostjo pod določenimi pogoji. V zvezi z obračunavanjem storitev je takšna obdelava dovoljena samo do poteka obdobja, med katerim se lahko obračun zakonito izpodbija ali sprožijo postopki za pridobitev plačila. Kar zadeva podatke o lokaciji, razen podatkov o prometu, prvi odstavek 9. člena navedene direktive določa, da se ti podatki smejo obdelovati le pod določenimi pogoji in šele potem, ko postanejo anonimni, ali s privolitvijo uporabnikov ali naročnikov, in to v obsegu in trajanju, ki sta potrebna za izvedbo storitve z dodano vrednostjo.

73. V zvezi s Splošno direktivo o varstvu podatkov in Direktivo o izvrševanju zakonodaje glej *Ekimdzhiev in drugi proti Bolgariji*, št. 70078/12, 234.–239. odstavek, 11. januar 2022.

B. Upoštevana sodna praksa Sodišča Evropske unije

1. Digital Rights Ireland in drugi (C-293/12 in C-594/12, EU:C:2014:238)

74. Sodišče EU je na podlagi predlogov za sprejetje predhodne odločbe (ki so izhajali iz tožbe irske družbe Digital Rights Ireland na irskem višjem sodišču in več ustavnih pritožb na avstrijskem ustavnem sodišču) presojalo veljavnost direktive o hrambi podatkov, zlasti z vidika 7. in 8. člena Listine. Sodišče EU je 8. aprila 2014 (za celotno sklicevanje glej 66 odstavek zgoraj) odločilo, da je direktiva o hrambi podatkov neveljavna.

75. Sodišče EU je ugotovilo, da bi bilo, gledano v celoti, mogoče na podlagi podatkov, ki so jih ponudniki komunikacijskih storitev morali hraniti na podlagi direktive o hrambi podatkov, zelo natančno sklepati o zasebnem življenju oseb, katerih podatki so bili hranjeni. V zvezi s tem so zlasti pomembni naslednji odlomki:

»26 V zvezi s tem je treba ugotoviti, da podatki, ki jih morajo ponudniki javno dostopnih elektronskih komunikacijskih storitev ali javnih komunikacijskih omrežij hraniti v skladu s 3. in 5. členom Direktive 2006/24, vključujejo podatke, potrebne za sledenje in identifikacijo vira komunikacije in njenega cilja, za določitev datuma, časa, trajanja in vrste komunikacije, za identifikacijo komunikacijske opreme uporabnikov in za določitev lokacije mobilne komunikacijske opreme, podatke, ki so med drugim sestavljeni iz imena in naslova naročnika ali registriranega uporabnika, klicne telefonske številke, klicane številke in IP-naslova za internetne storitve. Ti podatki omogočajo zlasti ugotavljanje identitete osebe, s katero je naročnik ali registrirani uporabnik komuniciral in na kakšen način, ter ugotavljanje časa komunikacije in kraja, iz katerega je ta komunikacija potekala. Omogočajo tudi ugotavljanje pogostosti

komunikacije naročnika ali registriranega uporabnika z določenimi osebami v določenem obdobju.

27 Ti podatki lahko, gledano v celoti, omogočajo zelo natančne ugotovitve o zasebnem življenju oseb, katerih podatki so hranjeni, na primer o vsakdanjih navadah, stalnem ali začasnem prebivališču, dnevnih ali drugih premikih, opravljenih dejavnostih, družabnih odnosih teh oseb in družbenih okoljih, ki jih te osebe obiskujejo.«

Sodišče EU je nadalje ugotovilo, da je bila direktiva o hrambi podatkov s tem, ko določa hrambo in obdelavo osebnih podatkov, obsežen in posebno težak poseg v pravice, zagotovljene s 7. in 8. členom Listine. S sklicevanjem na *Leander proti Švedski* (26. marec 1987, 48. odstavek, serija A, št. 116), *Rotaru proti Romuniji* ([VS], št. 28341/95, 46. odstavek, ESČP 2000-V) in *Weber in Saravia proti Nemčiji* ((sklep), št. 54934/00, 79. odstavek, ESČP 2006 XI), je Sodišče EU opozorilo, da dostop zadevnih nacionalnih organov do takih podatkov pomeni nadaljnji poseg v pravice, varovane s 7. členom Listine. Ugotovilo je, da je dejstvo, da so se podatki hranili in pozneje uporabljali, ne da bi bil naročnik ali registrirani uporabnik o tem obveščen, v glavah zadevnih oseb verjetno ustvarilo občutek, da je njihovo zasebno življenje predmet stalnega nadzora.

76. V zvezi z upravičenostjo posega je Sodišče EU ugotovilo, da izpodbijana direktiva ne dovoljuje pridobivanja vedenja o sami vsebini komunikacij in zahteva, da hrambo podatkov spremljajo nekateri ukrepi za varnost podatkov. Poseg torej ni bistveno vplival na pravice, zagotovljene s 7. in 8. členom Listine. Po ugotovitvi, da je hramba podatkov z namenom, da bi ustreznim nacionalnim organom omogočila morebiten dostop do teh podatkov, resnično izpolnjevala cilj v splošnem interesu (in sicer boj proti hudim kaznivim dejanjem), je preučilo sorazmernost posega. V zvezi s tem je Sodišče EU med drugim prišlo do naslednjih ugotovitev:

»49 V zvezi z vprašanjem, ali je hramba podatkov primerna za dosego cilja, ki ga zasleduje Direktiva 2006/24, je treba ugotoviti, da ob upoštevanju vse večjega pomena sredstev elektronske komunikacije podatki, ki jih je treba hraniti na podlagi te direktive, nacionalnim organom, pristojnim za kazenski pregon, omogočajo dodatne možnosti za razjasnitev hudih kaznivih dejanj in so zato s tega vidika dragoceno orodje za kazenske preiskave. Zato se lahko šteje, da je hramba teh podatkov primerna za dosego cilja, za katerega si prizadeva ta direktiva.

...

54 Zato mora zadevna zakonodaja EU določiti jasna in natančna pravila, ki urejajo področje uporabe in uporabo tega ukrepa ter določajo minimalne zaščitne ukrepe, tako da imajo osebe, katerih podatki so bili hranjeni, zadostna jamstva za učinkovito varstvo svojih osebnih podatkov pred tveganjem zlorabe ter pred vsakim nezakonitim dostopom in uporabo teh podatkov (glej po analogiji v zvezi z 8. členom EKČP, Evropsko sodišče H.R., *Liberty in drugi proti Združenemu kraljestvu*, 1. julij 2008, št. 58243/00, 62. in 63. odstavek; *Rotaru proti Romuniji*, 57. do 59. odstavek, in *S. in Marper proti Združenemu kraljestvu*, 99. odstavek).

55 Potreba po takšnih zaščitnih ukrepih je še toliko večja, kadar so, kot je določeno v Direktivi 2006/24, osebni podatki predmet avtomatske obdelave in kadar obstaja velika

nevarnost nezakonitega dostopa do teh podatkov (glej po analogiji v zvezi z 8. členom EKČP, *S. in Marper proti Združenemu kraljestvu*, 103. člen, in *M. K. proti Franciji*, 18. april 2013, št. 19522/09, 35. odstavek).

...

57 V zvezi s tem je treba najprej ugotoviti, da Direktiva 2006/24 na splošno zajema vse osebe in vsa sredstva elektronskih komunikacij ter vse podatke o prometu, ne da bi bilo glede na cilj boja proti hudim kaznivim dejanjem določeno kakršno koli razlikovanje, omejitev ali izjema.

58 Direktiva 2006/24 na splošno velja za vse osebe, ki uporabljajo elektronske komunikacijske storitve, pri čemer osebe, katerih podatki se hranijo, niti posredno niso v položaju, ki bi lahko povzročil kazenski pregon. Zato se uporablja tudi za osebe, za katere ni dokazov, ki bi lahko kazali na to, da je njihovo ravnanje lahko povezano s hudimi kaznivimi dejanji, četudi posredno ali na daljavo. Poleg tega ne predvideva nobene izjeme, tako da se uporablja tudi za osebe, ki za njihovo komuniciranje v skladu s pravili nacionalnega prava velja obveznost varovanja poklicne skrivnosti.

59 Poleg tega Direktiva 2006/24, čeprav želi prispevati k boju proti hudim kaznivim dejanjem, ne zahteva nobene povezave med podatki, katerih hramba je predvidena, in grožnjo javni varnosti ter zlasti ni omejena na hrambo v zvezi (i) s podatki, ki se nanašajo na določeno časovno obdobje in/ali določeno geografsko območje in/ali krog določenih oseb, ki bi lahko bile tako ali drugače vpletene v hudo kaznivo dejanje, ali v zvezi (ii) z osebami, ki bi iz drugih razlogov s hrambo svojih podatkov lahko pripomogle k preprečevanju, odkrivanju ali pregonu hudih kaznivih dejanj.

60 Drugič, v Direktivi 2006/24 ne le, da na splošno ni omejitev, ampak v njej tudi ni določeno nobeno objektivno merilo, na podlagi katerega bi bilo mogoče določiti meje dostopa pristojnih državnih organov do podatkov in njihove poznejše uporabe za namene preprečevanja, odkrivanja ali pregona kaznivih dejanj, ki se glede na obseg in težo posega v temeljne pravice iz 7. in 8. členov Listine lahko štejejo za dovolj resne, da upravičujejo tak poseg. Nasprotno pa se Direktiva 2006/24 v prvem odstavku 1. člena le splošno sklicuje na huda kazniva dejanja, kot jih vsaka država članica opredeli v svoji domači zakonodaji.

61 Poleg tega Direktiva 2006/24 ne vsebuje vsebinskih in postopkovnih pogojev v zvezi z dostopom pristojnih državnih organov do podatkov in njihovo poznejšo uporabo. ...

62 Direktiva 2006/24 zlasti ne določa nobenega objektivnega merila, na podlagi katerega bi bilo število oseb, pooblaščenih za dostop do hranjenih podatkov in njihovo poznejšo uporabo, omejeno na to, kar je nujno potrebno glede na zastavljeni cilj. Predvsem pa dostop pristojnih državnih organov do hranjenih podatkov ni odvisen od predhodne presoje, ki jo opravi sodišče ali neodvisni upravni organ, katerega namen je omejiti dostop do podatkov in njihovo uporabo na to, kar je nujno potrebno za doseg zastavljenega cilja, in ki ukrepa na podlagi utemeljene zahteve teh organov, predložene v okviru postopkov preprečevanja, odkrivanja ali kazenskega pregona. Prav tako ne določa posebne obveznosti za države članice, namenjene vzpostavitvi takih omejitev.

63 Tretjič, kar zadeva obdobje hrambe podatkov, 6. člen Direktive 2006/24 zahteva, da se ti podatki hranijo vsaj šest mesecev brez razlikovanja med kategorijami podatkov, opredeljenimi v 5. členu te direktive, na podlagi njihove morebitne uporabnosti za namene zastavljenega cilja ali glede na zadevne osebe.

64 Poleg tega je to obdobje določeno na najmanj šest mesecev in največ 24 mesecev, vendar ni navedeno, da mora določitev obdobja hrambe temeljiti na objektivnih merilih, da se zagotovi, da je omejeno na tisto, kar je nujno potrebno.

65 Iz navedenega izhaja, da Direktiva 2006/24 ne določa jasnih in natančnih pravil, ki bi urejala obseg posega v temeljne pravice, zagotovljene v 7. in 8. členu Listine. Zato je treba ugotoviti, da Direktiva 2006/24 pomeni obsežen in posebej težak poseg v te temeljne pravice v pravnem redu EU, ne da bi bil tak poseg natančno opredeljen z določbami, da bi se zagotovilo, da je dejansko omejen na tisto, kar je nujno potrebno.

66 Poleg tega je treba v zvezi s pravili o varnosti in varstvu podatkov, ki jih hranijo ponudniki javno dostopnih elektronskih komunikacijskih storitev ali javnih komunikacijskih omrežij, ugotoviti, da Direktiva 2006/24 ne zagotavlja zadostnih zaščitnih ukrepov, kot jih zahteva 8. člen Listine, da bi zagotovili učinkovito varstvo hranjenih podatkov pred tveganjem zlorabe ter kakršnim koli nezakonitim dostopom do teh podatkov in njihovo uporabo ...

...

69 Glede na vse zgoraj navedeno je treba ugotoviti, da je zakonodajalec EU s sprejetjem Direktive 2006/24 prekoračil meje, ki jih določa spoštovanje načela sorazmernosti v smislu 7. in 8. člena Listine.«

2. Tele2 Sverige in Watson in drugi (C-203/15 and C-698/15, EU:C:2016:970)

77. V sodbi z dne 21. decembra 2016 (na podlagi predlogov za sprejetje predhodne odločbe, ki sta jih vložili pritožbeno upravno sodišče v Stockholmu na Švedskem in pritožbeno sodišče Anglije in Walesa) sta predložitveni sodišči med drugim zastavili vprašanje, ali je splošna in neselektivna obveznost hrambe podatkov o elektronskih komunikacijah sama po sebi nezdržljiva s 7. in 8. členom in prvim odstavkom 52. člena Listine ali pa je treba združljivost take hrambe podatkov presoјati glede na določbe o dostopu do podatkov, varstvu in varnosti podatkov ter trajanju njihove hrambe. Sodišče EU je pojasnilo, da lahko države članice sicer sprejmejo (v skladu s prvim odstavkom 15. člena Direktive o e-zasebnosti) zakonodajne ukrepe, ki določajo hrambo podatkov o prometu in lokaciji, vendar naj bi bila takšna hramba podatkov izjema in ne pravilo. V zvezi s tem je ugotovilo, da prvi odstavek 15. člena navedene direktive ob upoštevanju 7., 8. in 11. člena ter prvega odstavka 52. člena Listine državi članici ne preprečuje sprejetja zakonodaje, ki (kot preventivni ukrep) dovoljuje ciljno usmerjeno hrambo podatkov o prometu in lokaciji za namene boja proti hudim kaznivim dejanjem; vendar je taka hramba podatkov omejena – glede na kategorije podatkov, ki se hranijo, zadevna komunikacijska sredstva, zadevne osebe in sprejeto obdobje hrambe – na to, kar je nujno potrebno. Zlasti mora hramba podatkov izpolnjevati objektivna merila, ki vzpostavijo povezavo med podatki, ki jih je treba hraniti, in zastavljenim ciljem. Za takšne pogoje je treba dokazati, da v praksi dejansko omejujejo obseg tega ukrepa in s tem prizadeto javnost. Sodišče EU je nadalje navedlo:

»111 ... Kar zadeva določitev omejitev takega ukrepa glede javnosti in položajev, na katere lahko potencialno vpliva, mora nacionalna zakonodaja temeljiti na objektivnih dokazih, ki omogočajo opredelitev javnosti, katere podatki lahko razkrijejo vsaj posredno povezavo s hudimi kaznivimi dejanji, tako ali drugače prispevajo k boju proti hudim kaznivim dejanjem ali preprečujejo resno tveganje za javno varnost. Takšne omejitve se lahko določijo z uporabo geografskega merila, kadar pristojni državni organi na podlagi objektivnih dokazov menijo, da na enem ali več geografskih območjih obstaja veliko tveganje za pripravo ali storitev takih kaznivih dejanj.«

3. *La Quadrature du Net in drugi (C-511/18, C-512/18 and C-520/18, EU:C:2020:791)*

78. V sodbi z dne 6. oktobra 2020, izdani na podlagi predlogov za sprejetje predhodne odločbe, ki sta jih vložila francoski državni svet in belgijsko ustavno sodišče, se je Sodišče EU med drugim sklicevalo na ugotovitve iz zgoraj navedenih sodb in pojasnilo, da hramba podatkov o prometu in lokaciji sama po sebi pomeni na eni strani odstopanje od prepovedi iz prvega odstavka 5. člena Direktive o e-zasebnosti, po drugi strani pa poseg v temeljne pravice, zagotovljene v 7. in 8. členu Listine – ne glede na to, ali so bili zadevni podatki, ki se nanašajo na zasebno življenje, občutljivi in ali so bile zadevne osebe zaradi tega posega kakor koli prizadete. Opozorilo je tudi, da v zvezi s tem ni pomembno, ali so bili hranjeni podatki naknadno uporabljeni ali ne. V sodbi z dne 6. oktobra 2020 je Sodišče EU posebej obravnavalo cilj zaščite nacionalne varnosti in ugotovilo, da ta cilj po pomembnosti presega druge cilje iz prvega odstavka 15. člena Direktive 2002/58, zato lahko upraviči zakonodajni ukrep, ki zadevnim organom omogoča, da ponudnikom elektronskih komunikacijskih storitev odredijo, da za omejeno obdobje hranijo podatke o prometu in lokaciji vseh uporabnikov elektronskih komunikacijskih sistemov, če obstajajo dovolj trdni razlogi za domnevo, da se zadevna država članica sooča z resno grožnjo nacionalni varnosti – ki jo je Sodišče EU podrobneje opredelilo in za katero je treba dokazati, da je resnična in prisotna ali predvidljiva. Vendar tudi ta hramba ne sme biti sistematične narave in jo mora pregledati bodisi sodišče bodisi neodvisni upravni organ.

79. Sodišče EU je tudi ugotovilo, da države članice ni nič oviralo, da bi sprejele zakonodajne ukrepe, namenjene boju proti hudim kaznivim dejanjem (in, *a fortiori*, za zaščito nacionalne varnosti) z izdajo navodila (na podlagi odločbe, ki jo izda pristojni organ in bo predmet učinkovitega sodnega nadzora), s katerim se od ponudnikov elektronskih komunikacijskih storitev zahteva, da za določeno obdobje pospešeno hranijo podatke o prometu in lokaciji, ki jo imajo ti ponudniki storitev. Opozorilo je, da se mora za zagotovitev, da je poseg, ki ga pomeni takšen ukrep, omejen na to, kar je nujno potrebno, (i) obveznost hrambe nanašati le na podatke o prometu in lokaciji, ki bi lahko osvetlili huda kazniva dejanja ali dejanja, ki škodljivo vplivajo na nacionalno varnost, in (ii) trajanje hrambe takih podatkov omejiti na nujno potrebno, čeprav se to trajanje lahko podaljša, če to upravičujejo

okolščine in cilj, za katerega si prizadeva ta ukrep. Poleg tega je opozorilo, da ni treba, da je takšna pospešena hramba omejena na podatke oseb, ki so posebej osumljene storitve kaznivega dejanja ali dejanj, ki škodljivo vplivajo na nacionalno varnost; lahko se razširi na podatke o prometu in lokaciji v zvezi z osebami, ki niso osumljene načrtovanja ali storitve hudega kaznivega dejanja ali dejanj, ki škodljivo vplivajo na nacionalno varnost, če bi ti podatki na podlagi objektivnih in nediskriminatornih dejavnikov lahko osvetlili takšno kaznivo dejanje ali takšna dejanja.

80. V zvezi z omejitvami časovnega učinka razglasitve nezakonnosti v zvezi s splošno in nediskriminatorno hrambo podatkov o prometu in lokaciji ter uporabo dokazov, pridobljenih s tako hrambo, v kazenskem postopku, je Sodišče EU sklenilo:

»28 ... nacionalno sodišče ne sme uporabiti določbe nacionalnega zakona, ki ga pooblašča za omejitev časovnih učinkov ugotovitve nezakonnosti, ki jo je dolžno izreči na podlagi tega zakona, v zvezi z nacionalno zakonodajo, ki ponudnikom elektronskih komunikacijskih storitev – med drugim zaradi zaščite nacionalne varnosti in boja proti kriminalu – nalaga obveznost splošne in neselektivne hrambe podatkov o prometu in lokaciji, nezdružljive s prvim odstavkom 15. člena Direktive 2002/58 ob upoštevanju 7., 8. in 11. člena ter prvega odstavka 52. člena Listine. Prvi odstavek 52. člena Listine, ki se tolmači z vidika načela učinkovitosti, nacionalnim kazenskim sodiščem nalaga, da ne upoštevajo informacij in dokazov, pridobljenih s splošno in neselektivno hrambo podatkov o prometu in lokaciji, ki kršijo pravo EU, v okviru kazenskega postopka zoper osebe, osumljene storitve kaznivih dejanj, če se te osebe ne morejo učinkovito opredeliti do teh informacij in dokazov in se ti nanašajo na področje, ki ga sodniki ne poznajo, ter bi verjetno imeli prevladujoč vpliv na ugotavljanje dejanskega stanja.«

81. V zvezi z dopustnostjo dokazov je Sodišče EU vnovič poudarilo, da je v skladu s pravom EU načeloma samo nacionalno pravo tisto, ki določa pravila v zvezi z dopustnostjo in presojo informacij in dokazov, pridobljenih s takšno hrambo podatkov, ki je v nasprotju s pravom EU, v kazenskem postopku zoper osebe, osumljene storitve hudih kaznivih dejanj.

4. *Prokuratuur (C-746/18, EU:C:2021:152)*

82. Sodba z dne 2. marca 2021, izdana na podlagi predloga za sprejetje predhodne odločbe, ki ga je vložilo estonsko vrhovno sodišče, izvira iz postopka, v katerem je bil H. K. med drugim na podlagi dokazov, pridobljenih od ponudnika komunikacijskih storitev, med drugim spoznan za krivega več tatvin. Preiskovalni organ je v predkazenskem postopku pridobil podatke o prometu in lokaciji glede telefonskih števil in mednarodnih identifikacijskih kod mobilne opreme H. K. (ki so jih navedeni ponudniki hranili eno leto), potem ko jim je pristojno tožilstvo v ta namen izdalo več dovoljenj. Sodišče EU je vnovič poudarilo, da prvi odstavek 15. člena Direktive o e-zasebnosti dovoljuje dostop do shranjenih podatkov o telefonskem prometu ali lokaciji za namene boja proti kriminalu le, če je zadevno kaznivo dejanje hudo ali resno ogroža javno varnost. Poleg tega je Sodišče EU opozorilo, da se prvi odstavek 15. člena uporablja ne glede na dolžino obdobja, za katero se

zahteva dostop, ter količino ali naravo podatkov, ki so na voljo za to obdobje. V zvezi z dopustnostjo dokazov se je Sodišče EU sklicevalo na zadevo *Quadrature du Net in drugi* ter navedlo naslednje:

»44 Pri odločanju o tem, ali je treba izključiti informacije in dokaze, pridobljene v nasprotju z zahtevami prava EU, je treba upoštevati zlasti tveganje kršitve načela kontradiktornosti in s tem pravice do poštenega sojenja, ki izhaja iz dopustnosti takih informacij in dokazov. Če sodišče meni, da se stranka ne more učinkovito opredeliti do dokazov, ki se nanašajo na področje, ki ga sodniki ne poznajo, in bi verjetno imeli prevladujoč vpliv na ugotavljanje dejanskega stanja, mora ugotoviti kršitev pravice do poštenega sojenja in te dokaze izločiti, da bi se izognilo taki kršitvi. Načelo učinkovitosti torej od nacionalnih kazenskih sodišč zahteva, da ne upoštevajo informacij in dokazov, pridobljenih s splošno in neselektivno hrambo podatkov o prometu in lokaciji, ki je v nasprotju s pravom EU, ali z dostopom pristojnega organa do njih, ki je v nasprotju s pravom EU, v okviru kazenskega postopka zoper osebe, osumljene storitve kaznivih dejanj, če se te osebe ne morejo učinkovito opredeliti do teh informacij in dokazov in se ti nanašajo na področje, ki ga sodniki ne poznajo, ter bi verjetno imeli prevladujoč vpliv na ugotavljanje dejanskega stanja (glej v tem smislu sodbo z dne 6. oktobra 2020, *La Quadrature du Net in drugi*, C 511/18, C 512/18 in C 520/18, EU C:2020:791, 226. in 227. odstavek).«

83. Sodišče EU je nadalje odločilo, da pooblastila za preučitev zahtev za dostop ni mogoče podeliti državnemu tožilstvu, saj njegove naloge vodenja predkazenskega postopka in pregona vplivajo na njegovo neodvisnost v razmerju do strank v kazenskem postopku.

5. *Commissioner of An Garda Síochána in drugi (C-140/20, EU:C:2022:258)*

84. Sodba z dne 5. aprila 2022 je bila izdana na podlagi predloga za sprejetje predhodne odločbe, ki ga je vložilo Vrhovno sodišče Irske. Nanašala se je na postopek, v katerem je G. D., ki je bil obsojen zaradi umora, zahteval ugotovitev ničnosti nekaterih določb domače zakonodaje (in sicer določb, ki zahtevajo hrambo podatkov o prometu in lokaciji ter omogočajo razkritje teh podatkov, kadar je to potrebno med drugim za preprečevanje, pridržanje, preiskavo in pregon hudega kaznivega dejanja), da bi v okviru kazenskega postopka izpodbijal dopustnost teh dokazov. Sodišče EU je opozorilo, da kaznivega ravnanja – tudi posebej resne narave – ni mogoče obravnavati enako kot grožnjo za nacionalni varnost. Podatki o prometu in lokaciji zato ne morejo biti predmet splošne in neselektivne hrambe za namene boja proti hudim kaznivim dejanjem; v skladu s tem dostop do takih podatkov za ta isti namen ne more biti upravičen. Vnovič je poudarilo, da sta dopustni le ciljno usmerjena hramba podatkov o prometu in lokaciji ter pospešena hramba takih podatkov pod pogoji, določenimi v *La Quadrature du Net in drugi* (78 do 80 odstavek zgoraj). Pojasnilo je, da imajo države članice možnost, da uvedejo ukrepe hrambe, namenjene osebam, ki so na podlagi identifikacije (i) predmet preiskave ali drugih nadzornih ukrepov ali (ii) v nacionalni kazenski evidenci zabeležene kot osebe, ki so bile obsojene za hudo kaznivo dejanje in obstaja

visoko tveganje ponovitve kaznivega dejanja; Sodišče EU je dodalo, da je v primerih, ko identifikacija temelji na objektivnih in nediskriminatornih dejavnikih, opredeljenih v domači zakonodaji, upravičena ciljna hramba za tako identificirane osebe. Nadalje je pojasnilo, da nič ne ovira zadevnih državnih organov, da odredijo ukrep pospešene hrambe v prvi fazi preiskave resne grožnje javni varnosti ali morebitnega hudega kaznivega dejanja – to je od trenutka, ko lahko organi v skladu z določbami domačega prava začnejo takšno preiskavo.

85. V zvezi z dostopom zadevnih organov do hranjenih podatkov o prometu in lokaciji je Sodišče EU vnovič poudarilo, da mora tak dostop najprej preveriti sodišče ali neodvisni upravni organ in da mora biti odločitev tega sodišča ali organa izdana na podlagi obrazložene zahteve teh organov, ki je bila med drugim vložena v okviru postopkov za preprečevanje, odkrivanje ali pregon kaznivih dejanj. Sodišče EU je ugotovilo, da policist v obravnavanem pravnem sistemu, ki je bil pooblaščen za izvedbo predhodnega pregleda zahtev za dostop do podatkov, ni izpolnjeval zahtev po neodvisnosti in nepristranskosti.

86. V zvezi z učinkom razlage Direktive o e-zasebnosti in Listine, ki jo je Sodišče EU potrdilo v svojih prejšnjih sodbah v *Tele2 Sverige in Watson in drugi ter La Quadrature du Net in drugi*, je Sodišče EU vnovič poudarilo, da je v skladu z ustaljeno sodno prakso razlaga, ki jo je podalo glede pravila, ki ga določa pravo EU – v okviru pristojnosti, ki mu je bila dodeljena z 267. členom Pogodbe o delovanju Evropske unije – pojasnila in opredelila pomen in področje uporabe tega pravila, kot ga je treba ali bi ga bilo treba razumeti in uporabljati od začetka njegove veljavnosti. Po mnenju Sodišča EU bi tako razloženo pravilo sodišča lahko in morala uporabiti za pravna razmerja, ki so nastala in bila vzpostavljena pred izdajo odločbe o zahtevi za razlago – vendar le, če so bili v drugih pogledih izpolnjeni pogoji za vložitev tožbe v zvezi z uporabo tega pravila pri pristojnem sodišču. V zvezi z dopustnostjo dokazov, na katere se sklicuje G. D., se je Sodišče EU sklicevalo na načelo procesne avtonomije držav članic EU in na načela iz zadeve *Prokuratuur*.

6. *SpaceNet in Telekom Deutschland (C-793/19 in C-794/19, EU:C:2022:702)*

87. Nazadnje, sodba z dne 20. septembra 2022 je bila izdana na podlagi predloga za sprejetje predhodne odločbe, ki ga je vložilo nemško zvezno upravno sodišče, in se je nanašala na vprašanje, ali države članice ne smejo sprejeti nacionalnega zakonodajnega ukrepa, ki ponudnikom elektronskih komunikacijskih storitev – za namene iz prvega odstavka 15. člena Direktive o e-zasebnosti – z določenimi izjemami med drugim nalaga za pregon hudih kaznivih dejanj ali preprečevanje posebnega tveganja za nacionalno varnost: splošno in neselektivno hrambo večine podatkov o prometu in lokaciji končnih uporabnikov teh storitev, pri čemer se določijo obdobje hrambe v trajanju nekaj tednov in pravila, katerih namen je zagotoviti učinkovito

varstvo hranjenih podatkov pred tveganjem zlorabe in pred vsakim nezakonitim dostopom do teh podatkov. Sodišče EU je ugotovilo, da zadevne obveznosti glede hrambe podatkov ni mogoče šteti za ciljno usmerjeno hrambo podatkov in da je trajanje hrambe podatkov o prometu in lokaciji (deset oziroma štiri tedne) – čeprav je bilo kratko – omogočilo natančne ugotovitve o zasebnem življenju zadevnih oseb in je pomenilo težak poseg v njihovo zasebnost. Ugotovilo je tudi, da nacionalna zakonodaja, ki zagotavlja popolno spoštovanje pogojev, določenih s sodno prakso o razlagi Direktive 2002/58 glede dostopa do hranjenih podatkov, po svoji naravi ne more omejiti ali celo odpraviti resnega posega, ki nastane kot posledica splošne hrambe teh podatkov. Sodišče EU je v zvezi s tem poudarilo, da kar zadeva zaščitne ukrepe, predvidene v nacionalni zakonodaji, ki so bili obravnavani v postopku v glavni stvari (katerih namen je bil zaščititi hranjene podatke pred tveganjem zlorabe in pred vsakim nezakonitim dostopom), vsak primer hrambe teh podatkov in dostopa do njih pomeni ločen poseg v temeljne pravice, zagotovljene s 7. in 11. členom Listine, in vsak tak primer zahteva ločeno utemeljitev na podlagi prvega odstavka 52. člena Listine.

88. V tej sodbi je Sodišče EU obravnavalo tudi sodno prakso Sodišča, ki so jo nekatere vlade navajale v zvezi s podobnimi zadevami; ugotovilo je, da sodbi v zadevah *Big Brother Watch in drugi proti Združenemu kraljestvu* ([VS], št. 58170/13 in dva druga, 25. maj 2021) in *Centrum för rättvisa proti Švedski* ([VS], št. 35252/08, 25. maj 2021) ne moreta postaviti pod vprašaj njegove razlage prvega odstavka 15. člena Direktive 2002/58 glede splošne in neselektivne hrambe podatkov o prometu in lokaciji. Opozorilo je, da se je Sodišče v teh sodbah ukvarjalo z množičnim prestrezanjem podatkov v zvezi z mednarodnimi komunikacijami in ni odločalo o združljivosti primera splošne in neselektivne hrambe podatkov o prometu in lokaciji na nacionalnem ozemlju ali celo obsežnega prestrezanja takih podatkov za namene preprečevanja, odkrivanja in preiskovanja hudih kaznivih dejanj s konvencijo. V nadaljevanju je Sodišče EU opozorilo, da je bil namen tretjega odstavka 52. člena Listine zagotoviti potrebno skladnost med pravicami iz Listine in ustreznimi pravicami, ki jih zagotavlja EKČP, ne da bi to negativno vplivalo na avtonomijo prava EU in prava Sodišča EU; zaradi tega je treba za namene razlage Listine ustrezne pravice iz EKČP upoštevati le kot minimalni prag varstva.

PRAVO

I. UVODNE OPOMBE

89. Sodišče ugotavlja, da je pritožnik v svojem odgovoru na stališča vlade navedel novo trditev o domnevni pristranskosti sodnice V. L., ker je bila seznanjena z nekaterimi dokazi, ki so bili izločeni iz kazenskega spisa. Sodišče meni, da nova trditev, ki jo je navedel pritožnik, ne pomeni

nadgradnje prvotne pritožbe, ki jo je vložil pri Sodišču 21. aprila 2020 in o kateri je bila vlada obveščena. Omenjena je le mimogrede in ne vsebuje zadostne dejanske in pravne podlage, da bi jo bilo mogoče opredeliti kot »pritožbo« v smislu sodne prakse Sodišča (glej *Radomilja in drugi proti Hrvaški* [VS], št. 37685/10 in 22768/12, 126. odstavek, 20. marec 2018). Sodišče je zato ne bo obravnavalo.

II. ZATRJEVANA KRŠITEV 6. ČLENA KONVENCIJE

90. Pritožnik se je pritožil, da je prvostopenjsko sodišče zavrnilo zaslišanje E. R. in M. S. kot prič na sojenju. Prav tako se je pritožil, da sodnice sodišča, ki ga je obsodilo, ni bilo mogoče šteti za nepristransko glede na njeno vlogo v postopku zoper E. R. in M. S. ter vsebino sodbe zoper njiju, ki jo je izdala. Skliceval se je na prvi odstavek in točko (d) tretjega odstavka 6. člena konvencije, ki se glasi:

»1. Vsakdo ima pravico, da ... o kakršnihkoli kazenskih obtožbah zoper njega pravično ... odloča ... sodišče ...

...

3. Kdor je obdolžen kaznivega dejanja, ima naslednje minimalne pravice:

...

(d) da zaslišuje oziroma zahteva zaslišanje obremenilnih prič in da doseže navzočnost in zaslišanje razbremenilnih prič pod enakimi pogoji, kot veljajo za obremenilne priče;

...«

A. Dopustnost

91. Sodišče ugotavlja, da ta del pritožbe ni očitno neutemeljen niti nedopusten iz katerega koli drugega razloga, navedenega v 35. členu konvencije. Zato ga je treba razglasiti za dopustnega.

B. Utemeljenost

1. Trditve strank

92. Pritožnik je trdil, da bi zaslišanje M. S. in E. R. potrdilo njegovo obrambo, in sicer njegov poskus dokazovanja, da od E. Č. ni nikoli zahteval ali prejel plačila in da je denar, ki ga je prejel od M. S., dejansko dobil kot vračilo posojila. Nobeden od obeh obtožencev, ki naj bi bila posrednika pri kaznivem dejanju, ki naj bi ga storil pritožnik, pred priznanjem krivde ni izjavil, da je pritožnik od njiju zahteval denar. Poleg tega M. S. ni povedal, zakaj je pritožniku dal 8.000 EUR. Vendar bi bilo to mogoče razjasniti, če bi bila pritožniku dana možnost, da zasliši M. S. Poleg tega naj bi se prikrito posneta komunikacija, na katero se je sodba v veliki meri opirala, nanašala na M. S. in E. R. Okrožno sodišče je to komunikacijo razlagalo v škodo

pritožnika, medtem ko ta ni imel možnosti razjasniti njene vsebine z zaslišanjem M. S. in E. R.

93. Pritožnik je nadalje trdil, da bi moral po priznanju M. S. in E. R. dobiti priložnost, da se z njima sooči. Trdil je, da je (v nasprotju z ugotovitvami domačih sodišč) sodba zoper njega navajala izjavo M. S. in se na to izjavo tudi sklicevala, ko je zavrnila pritožnikov zagovor glede vračila zgoraj navedenega posojila. V zvezi s trditvijo, da M. S. in E. R. ni bilo mogoče zaslišati zaradi njunega statusa obtožencev, je pritožnik navedel, da bi lahko domače sodišče preprosto odložilo postopek, da bi počakalo na pravnomočnost sodbe zoper njiju. Poudaril je, da je sodba postala pravnomočna dan po obsodbi pritožnika. Glede trditve vlade, da pritožnik ni zaprosil za dovoljenje za zaslišanje soobtoženih, je pritožnik navedel, da ju v nobenem primeru ne bi mogel prisiliti, da odgovarjata na vprašanja, saj sta se odločila molčati in sta bila zaščiteni s privilegijem zoper samoobtožbo. Poudaril je tudi, da tedaj, ko je M. S. med preiskavo podal svojo izjavo, niti pritožnik niti njegov zastopnik nista imela možnosti biti navzoča.

94. Pritožnik je tudi trdil, da se sodnica V. L., ko je sprejela priznanje krivde E. R. in M. S., ni več zdela nepristranska. Da bi lahko obsodila E. R. in M. S., je morala zadevo vsebinsko presoditi, in dejstvo, da ju je spoznala za kriva, je pomenilo, da je morala meniti, da je kriv tudi pritožnik. Zato je pozneje zavrnila vse predloge za izvedbo dokazov in nadaljevala z izdajo sodbe, s katero je pritožnika spoznala za krivega.

95. Vlada je trdila, da je bilo ravnanje E. R. in M. S. kot posrednikov pri podkupovanju odvisno od dejstva, da je pritožnik zahteval ali vzel zadevno podkupnino. Menila je, da je pomembno, da sta krivdo priznala skoraj na koncu postopka in da se sodba zoper pritožnika ni sklicevala na priznanje krivde E. R. in M. S.

96. V zvezi z zavrnitvijo pritožnikove zahteve za zaslišanje E. R. in M. S. je vlada poudarila, da se E. R. v postopku ni želel zagovarjati in da je bil M. S. pripravljen govoriti v svoj zagovor samo, ko ga je zaslišal preiskovalni sodnik. Pritožnik se je opredelil do izjave M. S., vendar ni nikoli zahteval, naj se mu dovoli, da M. S. postavlja vprašanja. Vlada je nadalje navedla, da se izpodbijane sodbe sklicujejo na izjavo M. S. le v podporo dejanskim ugotovitvam, sprejetim na podlagi drugih izvedenih dokazov; ob sklicevanju na ugotovitve domačih sodišč je trdila, da zaslišanje M. S. in E. R. glede na okoliščine zadeve ni bilo upravičeno.

2. *Presoja sodišča*

(a) *Zavrnitev zaslišanja E. R. in M. S.*

(i) *Uvodna opomba*

97. Sodišče ugotavlja, da je pritožnik trdil, da je bila kršena njegova pravica iz prvega odstavka 6. člena in točke (d) tretjega odstavka 6. člena, ker je sodnica V. L. zavrnila zaslišanje E. R. in M. S. Sodišče nadalje ugotavlja,

da je v točki (d) tretjega odstavka 6. člena zapisana pravica obdolženca, da zasliši ali da se zaslišijo priče zoper njega, ter pravica, da pokliče priče obrambe. Ker se načela, pomembna za preučitev skladnosti domačega postopka s točko (d) tretjega odstavka 6. člena v nekaterih vidikih razlikujejo (glej zadevi *Al-Khawaja in Tahery proti Združenemu kraljestvu* [VS], št. 26766/05 in 22228/06, 118.–147. odstavek, ESČP 2011, in *Schatschaschwili proti Nemčiji* [VS], št. 9154/10, 110.–131. odstavek, ESČP 2015, v zvezi s pričami tožilstva; glej tudi *Murtazaliyeva proti Rusiji* [VS], št. 36658/05, 150.–168. odstavek, 18. december 2018, v zvezi s pričami obrambe), Sodišče meni, da je treba pojasniti, ali se pritožnikov očitek nanaša na zaslišanje prič tožilstva ali na pravico do pozivanja prič obrambe. V zvezi s tem Sodišče ugotavlja, da doslej ni opredelilo meril za razlikovanje med obema kategorijama prič v okviru točke (d) tretjega odstavka 6. člena.

98. V obravnavani zadevi je pritožnik v svojih vlogah pred domačimi sodišči navajal E. R. in M. S. včasih kot priči proti njemu (glej 32 odstavek zgoraj) in včasih kot priči obrambe (glejte 34 odstavek zgoraj). Da bi ugotovilo, ali se njegov očitek vsebinsko nanaša na pravico obdolženca, da zasliši ali da se zaslišijo priče proti njemu, ali na pravico, da se pokličejo priče za obrambo, mora Sodišče preučiti razloge, navedene v njegovi zahtevi za zaslišanje zadevnih prič. Sodišče ugotavlja, da je M. S. podal izjavo med preiskavo, ko se zdi, da niti pritožnik niti njegov odvetnik nista bila navzoča in tako nista mogla opazovati izjave ter se nanjo odzvati. Vendar se zdi, da pritožnik s tem, ko ga je poklical kot pričo, ni želel le preveriti precej omejene izjave, ki jo je M. S. dal med preiskavo. Pritožnik je zahteval zaslišanje E. R. in M. S., da bi dokazal, da sta delovala samostojno, da on (tj. pritožnik) ni nikoli prejel prvotnega plačila in da je verjel, da je denar, ki ga je prejel od M. S., pomenil vračilo posojila, ki ga je dal slednjemu. Po mnenju Sodišča argumenti, ki jih je pritožnik navedel pred domačimi sodišči in v postopku pred Sodiščem (glej 29, 32, 43, 46, 92 in 93 odstavek zgoraj), kažejo, da je bila njegova zahteva za zaslišanje E. R. in M. S. v bistvu namenjena podpori njegove obrambe proti kazenskim obtožbam, s katerimi se je soočal. Glede na navedeno – in ob upoštevanju, da E. R. v postopku ni pričal in da se sodba zoper pritožnika ni nanašala na izjave, ki sta jih E. R. in M. S. dala v okviru priznanja krivde – bo Sodišče pritožnikovo pritožbo na podlagi prvega odstavka 6. člena in točke (d) 3. člena obravnavalo z vidika pravice do vabljenja prič v imenu obrambe.

(ii) (ii) *Splošna načela*

99. Sodišče vnovič poudarja, da je v skladu s 6. členom konvencije dopustnost dokazov odvisna predvsem od ureditve v domačem pravu in da naloga Sodišča ni odločanje o tem, ali so bile izjave prič pravilno sprejete kot dokaz, temveč ugotavljanje, ali je bil postopek kot celota (vključno z načinom izvajanja dokazov) pošten (glej, med drugim, *Van Mechelen in drugi proti Nizozemski*, 23. april 1997, 50. odstavek, Poročila 1997 III, in *Perna proti*

Italiji [VS], št. 48898/99, 29. odstavek, ESČP 2003 V). Točka (d) tretjega odstavka 6. člena konvencije ne zahteva navzočnosti in zaslišanja vsake priče v obdolženčevem imenu; bistveni cilj te določbe (kot naznačujejo besede »pod enakimi pogoji«) je zagotoviti popolno »enakopravnost strank v postopku« v zadevi (glej *Engel in drugi proti Nizozemski*, 8. junij 1976, 91. odstavek, serija A št. 22; *Vidal proti Belgiji*, 22. april 1992, 33. odstavek, serija A št. 235 B; in *Murtazaliyeva*, navedeno zgoraj, 139. odstavek).

100. V zadevi *Murtazaliyeva* (navedeno zgoraj, 158. odstavek) je Sodišče oblikovalo naslednji tridelni preizkus za presojo, ali je bila spoštovana pravica do pozivanja priče obrambe iz točke (d) tretjega odstavka 6. člena: (1) ali je bila zahteva za zaslišanje priče dovolj utemeljena in pomembna za predmet obtožbe; (2) ali so domača sodišča upoštevala pomembnost te izpovedbe in zadostno utemeljila svojo odločitev, da ne dovolijo zaslišanja priče na sojenju; in (3) ali je odločitev domačih sodišč, da ne dovolijo zaslišanja priče, ogrozila splošno poštenost postopka.

101. V zvezi s prvim elementom je Sodišče odločilo, da je treba preučiti, ali je pričanje prič lahko vplivalo na izid sojenja ali če je bilo mogoče razumno pričakovati, da bo okrepilo položaj obrambe. »Zadostnost« obrazložitve zahtevkov, ki jih je vložila obramba in s katerimi je zahtevala zaslišanje prič, bo odvisna od ocene okoliščin obravnavane zadeve, vključno z veljavnimi določbami domače zakonodaje, fazo in potekom postopka, načini utemeljevanja in strategijami, ki sta jih izvajali stranki, ter njunim procesnim ravnanjem (prav tam, 160. in 161. člen).

102. V zvezi z drugim elementom preizkusa je Sodišče pojasnilo, da bosta, na splošno, pomembnost pričanja in zadostnost razlogov, ki jih je obramba navedla v okoliščinah zadeve, določala obseg in raven podrobnosti presoje domačih sodišč glede potrebe po zagotovitvi navzočnosti in zaslišanja priče. V skladu s tem velja, da močnejši in tehtnejši kot so argumenti, ki jih navaja obramba, natančnejši mora biti nadzor in prepričljivejši morajo biti razlogi domačih sodišč, če zavrnejo zahtevo obrambe za zaslišanje priče (ibid., 166. odstavek).

103. V zvezi s presojo splošne pravičnosti (tretji element preizkusa) je Sodišče v zadevi *Murtazaliyeva* poudarilo, da je treba skladnost z zahtevami poštenega sojenja preučiti v vsaki posamezni zadevi ob upoštevanju razvoja postopka kot celote in ne na podlagi izolirane obravnave posameznega vidika ali posameznega dogodka. Čeprav bodo zaključki v okviru prvih dveh korakov tega preizkusa na splošno močni kazalniki tega, ali je bil postopek pošten, ni mogoče izključiti, da bi lahko v nekaterih (resda izjemnih) primerih premisleki o poštenosti upravičevali nasprotni zaključek (prav tam, 167. in 168. odstavek).

(iii) (ii) *Uporaba načel pri obravnavani zadevi*

104. Sodišče ugotavlja, da so pritožniku in soobtoženima (E. R. in M. S.) sodili skupaj do 11. decembra 2013 (dan devetnajstega naroka – glej 27 in 54

odstavek zgoraj). Do takrat so bili izvedeni obsežni dokazi, vendar se niti pritožnik niti E. R. ali M. S. niso aktivno zagovarjali. Ko sta 11. decembra 2013 E. R. in M. S. priznala krivdo, je sodnica V. L. sprejela njuno priznanje krivde. Pritožnik je nato zahteval, da se sodnica V. L. izloči iz postopka zoper njega zaradi njenega domnevnega pomanjkanja nepristranskosti, vendar neuspešno. Dva dni pozneje, 13. decembra 2013, je sodnica V. L. ločila postopka zoper E. R. in M. S., 16. decembra 2013 pa ju je obsodila za nadaljevano kaznivo dejanje pomoči pri podkupovanju pritožnika. Na obravnavah v postopku (ki se je zdaj nanašal samo na pritožnika) 13. in 19. decembra 2013 je pritožnik podal obrambno izjavo. Zahteval je tudi zaslišanje E. R. in M. S. kot prič in preložitev postopka, dokler to ne bo mogoče (glej 32 in 34 odstavek zgoraj). Sodnica V. L. je njegovo zahtevo zavrnila s pojasnilom, da sodba zoper E. R. in M. S. še ni pravnomočna (kar pomeni, da ju še ni mogoče zaslišati kot prič) in da je bilo predloženih dovolj dokazov, da lahko odloči o obtožbah zoper pritožnika. Dne 23. decembra 2013 je sodnica V. L. pritožnika spoznala za krivega nadaljevanega kaznivega dejanja sprejemanja podkupnine. Dva dni pozneje je sodba zoper E. R. in M. S. postala pravnomočna (glej 24–37 odstavek zgoraj).

105. Sodišče ugotavlja, da je pritožnik v svoji zahtevi za zaslišanje E. R. in M. S., ki jo je predložil prek svojega zastopnika, med drugim trdil, da bi M. S. lahko zagotovil informacije o posojilu, na katerega se je pritožnik skliceval v svoji obrambni izjavi; E. R. bi lahko pričal o dolgovih E. Č. do njega; in da bo dokazal, da mu E. R. in M. S. nista povedala, da sta v njegovem imenu zahtevala denar. Trdil je, da E. R. in M. S. nista več soobtožena v istem postopku in da ju je mogoče zaslišati kot prič (glej 29 – 32 odstavek zgoraj). Sodišče nadalje ugotavlja, da je bila pritožnikova obsodba pretežno utemeljena na dokazih v zvezi s pogovori med M. S., E. R., E. Č. in pritožnikom, ki jih je moralo domače sodišče razlagati v danem kontekstu; zabeleženo pričanje E. Č. glede začetnih dogodkov je bilo nedosledno (glej 10, 21 in 41 odstavek zgoraj); in M. S. in E. R. – ki naj bi imela ključno vlogo pri omogočanju pritožniku, da je storil očitano kaznivo dejanje – pa med sojenjem nista bila zaslišana. Glede na začetni status M. S. in E. R. kot obdolžencev in njuno željo, da se ne zagovarjata sama (glej 25 odstavek zgoraj), Sodišče meni, da dejstvo, da pritožnik ni vložil zahteve, da bi ju poklical kot prič, preden sta bila obsojena, ni posebej pomembno (glej 96 odstavek zgoraj).

106. Glede na zgoraj navedene premisleke Sodišče ni prepričano, da pritožnikova zahteva, naj se M. S. in E. R. povabita kot prič, ni bila dovolj utemeljena ali da ni bila pomembna za vsebino obtožb zoper njega. Z drugimi besedami, ni mnenja, da morebitno pričanje M. S. in E. R. ne bi moglo vplivati na izid sojenja ali da ni bilo mogoče razumno pričakovati, da bo okrepilo stališče obrambe (glej *Murtazaliyeva*, navedeno zgoraj, 160.–61. odstavek).

107. V zvezi z drugim elementom preizkusa *Murtazaliyeva* (glej 102. odstavek zgoraj) Sodišče ugotavlja, da je sodnica V. L. navedla določene razloge za zavrnitev zahteve za zaslišanje E. R. in M. S. (glej 33 in 34. odstavek zgoraj). Prvič, sodnica V. L. je navedla, da svoje presoje dokazov ni utemeljila na priznanju krivde M. S. in E. R. Vendar pa je pritožnik, kot je navedeno zgoraj, vsaj vsebinsko zahteval, da se M. S. in E. R. povabita v imenu njegove obrambe. Dejstvo, da tožilstvo svojih trditev ni oprlo na priznanje krivde, ki sta ga podala M. S. in E. R., se v tem pogledu ne more šteti za pomembno. Enako velja za trditev, da pritožnikova obsodba ni temeljila izključno ali odločilno na izjavi M. S. (glej 53. odstavek zgoraj). V zvezi s tem, da so se nacionalna sodišča sklicevala na dejstvo, da je pritožnik podal svojo obrambno izjavo šele pozneje v postopku (glej 33, 34, 48 in 53. odstavek zgoraj), Sodišče ugotavlja, da pritožnik ni spremenil svojega opisa dogodkov, temveč ga je podal šele po priznanju M. S. in E. R. Ni naloga Sodišča ugibati, zakaj se je odločil za to strategijo obrambe, vendar je bila to v vsakem primeru njegova pravica in nič ne kaže na to, da bi se njegovo ravnanje lahko štelo za poskus zlorabe njegovih procesnih pravic.

108. Drugič, v zvezi z argumentom domačih sodišč, da M. S. in E. R. ni bilo mogoče zaslišati, ker sodba zoper njiju ni bila pravnomočna (z drugimi besedami, takrat sta bila še vedno soobtožena – glej 33, 34, 48 in 53. odstavek zgoraj), Sodišče meni, da ta obrazložitev glede na okoliščine zadeve ni prepričljiva. Ugotavlja, da se je sodnica V. L. očitno zavedala osem dnevnega roka, v katerem sta morala M. S. in E. R. izraziti namero o pritožbi (glej 36. odstavek zgoraj). Od nje se je kot od končnega varuha poštenosti postopka pričakovalo, da bo skrbno pretehtala posledice svojih procesnih odločitev za pritožnikove pravice do obrambe (glej, *mutatis mutandis*, *Kikabidze proti Gruziji*, št. 57642/12, 59. odstavek, 16. november 2021). Čeprav v tem trenutku seveda ni mogla ugibati, ali bosta M. S. in E. R. izkoristila možnost pritožbe, se zdi, da ji nič ni preprečevalo, da bi preložila obravnavo, da bi se iztekel omenjeni kratki (osemdnevni) rok – zlasti glede na to, da je sodba zoper M. S. in E. R. temeljila na njunem priznanju krivde, tako da je bila možnost, da bi se zoper njo pritožila, precej majhna. Sodišče zato ugotavlja, da domača sodišča niso podala zadostnih razlogov za zavrnitev poziva M. S. in E. R. kot pričama.

109. Nazadnje, kar zadeva splošno poštenost postopka, Sodišče ugotavlja, da se zdi, da bi bilo pričanje M. S. in E. R. pomembno, saj sta bili edini priči, ki bi lahko potrdili ali zanikali različico dogodkov, ki jo je pritožnik predstavil v svoji obrambni izjavi (glej 29–32. odstavek zgoraj). Glede na razvoj postopka v zadevni fazi ni bilo mogoče predvideti, kako bi se M. S. in E. R. odzvala na pritožnikovo različico dogodkov, če bi bila pozvana k pričanju. Prav tako ni mogoče domnevati, da bi v primeru, če bi bili ti dokazi predloženi, ne vplivali na izid sojenja. Dejstvo, da je bila pritožniku odvzeta možnost, da bi učinkovito predložil dokaze prič in se nanje skliceval pri

zagovarjanju svoje zadeve, je zato povzročilo, da je bil sodni postopek nepošten.

110. Glede na zgoraj navedene premisleke Sodišče ugotavlja, da kazenski postopek zoper pritožnika ni bil v skladu s prvim odstavkom 6. člena in točko (d) tretjega odstavka 3. člena konvencije. Domača sodišča, ki so obravnavala pravna sredstva, ki jih je vložil pritožnik, te pomanjkljivosti niso odpravila.

111. Zato je prišlo do kršitve prvega odstavka 6. člena in točke (d) tretjega odstavka konvencije.

(b) Domnevno pomanjkanje nepristranskosti sodnice V. L.

112. Sodišče meni, da glede na zgoraj navedeno ugotovitev kršitve prvega odstavka 6. člena in točke (d) tretjega odstavka 3. člena konvencije ni treba preučiti, ali je bil prvi odstavek 6. člena kršen tudi zaradi domnevnega pomanjkanja nepristranskosti sodnice V. L. (glej 90 odstavek zgoraj).

III. DOMNEVNA KRŠITEV 8. ČLENA KONVENCIJE

113. Pritožnik se je pritožil, da je bila hramba telekomunikacijskih podatkov v zvezi z njegovimi telekomunikacijskimi dejavnostmi in njihova uporaba v postopku zoper njega v nasprotju z 8. členom konvencije, ki se glasi:

»1. Vsakdo ima pravico do spoštovanja svojega zasebnega in družinskega življenja, svojega doma in dopisovanja.

2. Javna oblast se ne sme vmešavati v izvrševanje te pravice, razen če je to določeno z zakonom in nujno v demokratični družbi zaradi državne varnosti, javne varnosti ali ekonomske blaginje države, zato da se prepreči nered ali zločin, da se zavaruje zdravje ali morala ali da se zavarujejo pravice in svoboščine drugih ljudi.«

A. Dopustnost

114. Sodišče ugotavlja, da ta pritožba ni očitno neutemeljena niti nedopustna iz katerega koli razloga, navedenega v 35. členu konvencije. Zato jo je treba razglasiti za dopustno.

B. Utemeljenost

1. Trditve strank

115. Pritožnik je trdil, da so bile zadevne določbe spremenjenega zakona iz leta 2004 in zakona iz leta 2012, ki jih je Ustavno sodišče razveljavilo, enake. S sklicevanjem na sodbo Sodišča EU (glej 74–76 odstavkov zgoraj) in odločbo ustavnega sodišča z dne 3. julija 2014 (glej 66–68 odstavkov zgoraj) je trdil, da je bilo shranjevanje zadevnih podatkov v nasprotju z 8. členom *ab initio* ter da sta bila zaradi tega tudi njihova pridobitev in uporaba v nasprotju z ustavo in konvencijo. V zvezi s tem se je skliceval tudi na neskladje med

ugotovitvami vrhovnega sodišča v kazenskem postopku na eni strani in ugotovitvami v disciplinskem postopku na drugi strani (glej 47 odstavkov zgoraj). Poleg tega je trdil, da bi moral 149.b ZKP (glej 57 odstavkov zgoraj) možnost dostopa do hranjenih podatkov omejiti le na huda kazniva dejanja.

116. Nadalje je pritožnik menil, da glede na to, da so bili podatki, pridobljeni v njegovi zadevi, zaznamovani z neustavnostjo zakonodaje, na podlagi katere so bili shranjeni, ne bi smeli biti uporabljeni kot dokaz v njegovem sojenju. Pritožnik je tudi trdil, da se ne bi smelo razlikovati med podatki, pridobljenimi pred zadevno odločbo ustavnega sodišča, in podatki, pridobljenimi po njej (glej 66–68 odstavkov zgoraj). To razlikovanje je pomenilo neenako obravnavo. Shranjevanje podatkov, ki je pomenilo kršitev njegove pravice do zasebnosti, sodišča niso mogla naknadno potrditi v posebnih postopkih z ugotovitvijo, da je bilo zadevno shranjevanje dejansko sorazmerno. Pritožnik je tudi poudaril, da 149.b člen ZKP (glej 57 odstavkov zgoraj) ni pomenil podlage za hrambo podatkov, temveč podlago za pridobitev hranjenih podatkov. V zvezi s sklicevanjem ustavnega sodišča na »komercialne baze« v zvezi s hrambo podatkov (glej 55 odstavkov zgoraj) je pritožnik navedel, da je ta argument temeljil le na možnosti in ni pomenil ugotovitve, da je bila hramba dejansko zakonita.

117. Vlada, ki je v svojih pripombah večinoma ponovila ugotovitve ustavnega sodišča (glej 66–68 odstavkov zgoraj), je trdila, da so bili v tem primeru podatki od telekomunikacijskih ponudnikov pridobljeni zakonito, na podlagi takrat veljavne ustrezne zakonodaje. Poudarila je, da določbe spremenjenega zakona iz leta 2004, ki so bile podlaga za shranjevanje podatkov pritožnika, niso bile razveljavljene z učinkom *ex tunc*. Čeprav je zadevni ukrep omogočal podrobno sklepanje o zasebnem življenju zadevnih oseb (in sicer o intenzivnosti, lokaciji, času in trajanju komunikacije med E. R., M. S., E. Č. in pritožnikom), je bil nujen glede na naravo domnevnega kaznivega dejanja in zadevni javni interes. Razlogi za sum storitve kaznivega dejanja podkupovanja so bili dovolj utemeljeni. Vlada je tudi poudarila, da ustavno sodišče, ki je nato razveljavilo izpodbijane zakonske določbe, ni odredilo uničenja zadevnih podatkov (ki so jih do takrat pridobila sodišča). Poleg tega je bilo pravno podlago za hrambo zadevnih podatkov mogoče najti tudi v drugem odstavku 104. člena spremenjenega zakona iz leta 2004, ki je dovoljeval hrambo podatkov v komercialne namene. Nazadnje je vlada menila, da telekomunikacijski podatki niso bili shranjeni niti namenjeni uporabi v disciplinskem postopku in da so bili zato s tem povezani dokazi upravičeno izključeni iz spisa zadeve v zvezi s tem postopkom (glej 47 odstavkov zgoraj).

2. Presoja sodišča

(a) Ustrezna načela in sodna praksa

118. Sodišče je že ugotovilo, da se lahko naročniški, prometni in lokacijski podatki – sami ali v kombinaciji – nanašajo na »zasebno življenje« zadevnih oseb (glej *Ekimdzhiev in drugi proti Bolgariji*, št. 70078/12, 372. odstavek, 11. januar 2022). Poleg tega je dosledno ugotavljalo, da že sama hramba podatkov, ki se nanašajo na zasebno življenje nekoga, pomeni poseg v pravico tega posameznika do spoštovanja njegovega »zasebnega življenja« (prav tam; glej tudi *Breyer proti Nemčiji*, št. 50001/12, 81. odstavek, 30. januar 2020, in *Centrum för rättvisa proti Švedski* [VS], št. 35252/08, 244. odstavek, 25. maj 2021). Pomeni tudi poseg v pravico do spoštovanja korespondence posameznika (glej *Ekimdzhiev in drugi*, navedeno zgoraj, 373. odstavek, in *Ben Faiza proti Franciji*, št. 31446/12, 66. in 67. odstavek, 8. februar 2018). Poznejša uporaba shranjenih podatkov na to ugotovitev ne vpliva (glej *Amann proti Švici* [VS], št. 27798/95, 69. odstavek, ESČP 2000-II, in *Trajkovski in Chipovski proti Severni Makedoniji*, št. 53205/13 in 63320/13, 51. odstavek, 13. februar 2020). Vendar pa dostop organov do hranjenih podatkov pomeni nadaljnji poseg v pravico do spoštovanja zasebnega življenja in komunikacij iz 8. člena konvencije (glej *Ekimdžijev in drugi*, navedeno zgoraj, 376. odstavek; glej tudi, *mutatis mutandis*, *Centrum för rättvisa*, navedeno zgoraj, 244. odstavek, in *Big Brother Watch in drugi proti Združenemu kraljestvu* [VS], št. 58170/13 in dva druga, 330. odstavek, 25. maj 2021).

119. Sodišče vnovič poudarja, da je zaradi tehnološkega in družbenega razvoja na področju elektronskih komunikacij mogoče s komunikacijskimi podatki danes razkriti veliko osebnih podatkov. Če jih organi pridobijo v velikem obsegu, se lahko ti podatki uporabijo za ustvarjanje intimne slike osebe, med drugim s kartiranjem družabnih omrežij, sledenjem lokacije, kartiranjem vzorcev komuniciranja in vpogledom v to, s kom je ta oseba komunicirala (glej *Centrum för rättvisa*, 256. odstavek, in *Big Brother Watch in drugi*, 342. odstavek, oboje navedeno zgoraj). Pridobivanje takšnih podatkov z množičnim prestrezanjem je zato lahko enako vsiljivo kot množično pridobivanje vsebine komunikacij, zato morajo organi njihovo prestrezanje, hrambo in iskanje analizirati s sklicevanjem na enake zaščitne ukrepe, kot veljajo za vsebino (glej *Centrum för rättvisa*, 277. odstavek, in *Big Brother Watch in drugi*, 363. odstavek, oboje navedeno zgoraj). Ta ugotovitev velja tudi za splošno hrambo komunikacijskih podatkov ponudnikov komunikacijskih storitev in dostop organov do njih v posameznih primerih, ki ga morajo smiselno spremljati enaki zaščitni ukrepi kot tiste, ki se nanašajo na tajno opazovanje (glej *Ekimdzhiev in drugi*, navedeno zgoraj, 395. odstavek).

120. Kateri koli poseg v posameznikove pravice iz 8. člena je lahko upravičen na podlagi drugega odstavka 8. člena le, če je v skladu z veljavnim

pravnim redom, si prizadeva za enega ali več legitimnih ciljev, na katere se nanaša ta odstavek, in je nujen v demokratični družbi za doseganje katerega koli takega cilja (glej *Roman Zakharov v. Russia* [VS], št. 47143/06, 227. odstavek, ESČP 2015, in *Kennedy proti Združenemu kraljestvu*, št. 26839/05, 130. odstavek, 18. maj 2010). V zadevah, v katerih se pred Sodiščem izpodbija zakonodaja, ki dovoljuje tajno opazovanje, je zakonitost posega tesno povezana z vprašanjem, ali je bil izpolnjen preizkus »nujnosti«; zato je primerno, da Sodišče skupaj obravnava zahteve »v skladu z zakonom« in »nujnostjo«. Kakovost »zakona« v tem smislu pomeni, da mora biti domače pravo ne le dostopno in predvidljivo pri uporabi, temveč mora tudi zagotavljati, da se ukrepi tajnega opazovanja uporabljajo le, kadar so »nujni v demokratični družbi« – zlasti z zagotavljanjem ustreznih in učinkovitih zaščitnih ukrepov in jamstev pred zlorabo (glej *Roman Zakharov*, 236. odstavek; *Kennedy*, 155. odstavek; in *Big Brother Watch in drugi*, 334. odstavek, vse navedeno zgoraj).

121. Na splošno je Sodišče v zvezi z varstvom osebnih podatkov v zadevi *S. in Marper proti Združenemu kraljestvu* [VS], št. 30562/04 in 30566/04, 103. odstavek, ESČP 2008, odločilo, kot sledi:

»Varstvo osebnih podatkov je temeljnega pomena za uresničevanje pravice posameznika do spoštovanja zasebnega in družinskega življenja, kot jo zagotavlja 8. člen konvencije. Domača zakonodaja mora zagotavljati ustrezne zaščitne ukrepe za preprečevanje kakršne koli uporabe osebnih podatkov, ki bi lahko bila neskladna z jamstvi iz tega člena ... Potreba po takšnih zaščitnih ukrepih je še toliko večja, kadar gre za varstvo osebnih podatkov v avtomatski obdelavi, nenazadnje kadar se takšni podatki uporabljajo za policijske namene. Nacionalna zakonodaja bi morala zlasti zagotoviti, da so taki podatki ustrezni in niso pretirani glede na namene, za katere se hranijo, ter da se hranijo v obliki, ki omogoča identifikacijo posameznikov, na katere se podatki nanašajo, in sicer ne dlje, kot je treba za namen, za katerega se ti podatki hranijo (glej 5. člen Konvencije o varstvu podatkov ... [v 47. odstavku zgoraj]). Nacionalna zakonodaja mora tudi zagotavljati ustrezna jamstva, da so bili hranjeni osebni podatki učinkovito zaščiteni pred nepooblaščenno uporabo in zlorabo (glej zlasti 7. člen Konvencije o varstvu podatkov [v odstavku 47 zgoraj]) ...«

122. Načela, ki urejajo vprašanje, kdaj je mogoče nadzorne ukrepe (vključno s prestrežanjem komunikacij) upravičiti na podlagi drugega odstavka 8. člena konvencije, so bila podrobno opredeljena v zadevi *Roman Zakharov* (navedeno zgoraj, 227.–234. odstavek, 236., 243., 247., 250., 257. in 258., 275., 278. ter 287. in 288. odstavek). Ta načela so bila nedavno prilagojena v okviru množičnega prestrežanja v zadevah *Centrum för rättvisa* (navedeno zgoraj, 246.–253. odstavek in 262.–264. odstavek) ter *Big Brother Watch in drugi* (navedeno zgoraj, 332.–339. odstavek in 348.–350. odstavek).

123. Sodišče je glede množičnega prestrežanja podatkov v zvezi z mednarodnimi komunikacijami menilo, da se stopnja poseganja v pravice posameznikov iz 8. člena povečuje z napredovanjem postopka (*Big Brother Watch in drugi*, navedeno zgoraj, 325. odstavek). Vendar pa je ugotovilo, da že samo shranjevanje podatkov, ki se nanašajo na zasebno življenje

posameznika pomeni poseg v smislu 8. člena (prav tam, 330. odstavek). V zvezi s tem je Sodišče ugotovilo, da je nujno, da v primeru, ko država izvaja režim množičnega prestrežanja, domače pravo določi podrobna pravila o tem, kdaj lahko organi uporabijo take ukrepe. Zlasti bi moralo domače pravo dovolj jasno določiti razloge, na podlagi katerih se lahko odobri množično prestrežanje. Poleg tega mora, kot je bilo opredeljeno v prejšnji sodni praksi, domače pravo določiti omejitve trajanja prestrežanja, postopek, ki ga je treba upoštevati pri pregledu, uporabi in shranjevanju pridobljenih podatkov, preventivne ukrepe, ki jih je treba sprejeti pri sporočanju podatkov drugim strankam, in okoliščine, v katerih se prestreženi podatki lahko ali morajo izbrisati ali uničiti (prav tam, 348. odstavek; glej tudi *Centrum för rättvisa*, navedeno zgoraj, 262. odstavek). V istem kontekstu je Sodišče ugotovilo, da morajo za zmanjšanje tveganja zlorabe množičnega prestrežanja za postopek veljati »celoviti zaščitni ukrepi« – kar pomeni, da je treba (i) na nacionalni ravni na vsaki stopnji postopka oceniti nujnost in sorazmernost sprejetih ukrepov, (ii) za množično prestrežanje pridobiti neodvisno odobritev že na začetku, ko se določata predmet in obseg operacije, in (iii) operacijo izvesti kot predmet nadzora in neodvisnega naknadnega pregleda (glej *Big Brother Watch in drugi*, 350. odstavek, in *Centrum för rättvisa*, 264. odstavek, oboje navedeno zgoraj).

124. Glede vprašanja, ali je bil poseg »nujen v demokratični družbi« za doseg zakonitega cilja, imajo državni organi določeno polje proste presoje pri izbiri sredstev za doseg zakonitih ciljev, med drugim za varovanje nacionalne varnosti ali preprečevanje in pregon kaznivih dejanj. Vendar je ta diskrecijska pravica podvržena evropskemu nadzoru, ki zajema tako zakonodajo kot odločitve o njeni uporabi in upošteva vse okoliščine primera, kot so narava, obseg in trajanje možnih ukrepov, razlogi, potrebni za njihovo odreditev, organi, pristojni za njihovo odobritev, izvajanje in nadzor, ter vrsta pravnega sredstva, ki ga zagotavlja nacionalno pravo (glej *Roman Zakharov*, 232. odstavek, in *Breyer*, 79. odstavek, oboje navedeno zgoraj).

(b) Presoja Sodišča glede obravnavane zadeve

(i) Obseg preučevanja

125. Sodišče ugotavlja, da so podatke o prometu in lokaciji (v nadaljnjem besedilu tudi »komunikacijski podatki« ali, kadar gre za telefonijo, »telekomunikacijski podatki«), ki se nanašajo na pritožnika, v tem primeru pridobili organi pregona na podlagi sodnih odredb, temelječih na sumu, da je bil pritožnik (ki je bil takrat sodnik) vpleten v podkupovanje – to je v hudo kaznivo dejanje. Poleg tega ugotavlja, da – razen glede področja uporabe odredb za dostop, ki ni bilo omejeno na huda kazniva dejanja (glej 115 odstavek zgoraj) – ni bilo predloženega ničesar, kar bi postavilo pod vprašaj ustreznost sodnih odredb ali pravnega okvirja, v katerem so bile izdane. Vprašanje, ki vzbuja pomisleke v zvezi z 8. členom v obravnavani zadevi, pa

je ureditev, na kateri temelji kolokacija telekomunikacijskih podatkov, iz katere so bili pridobljeni tisti, ki se nanašajo na pritožnika, in sicer za namene kazenskega postopka zoper njega. Da bi ugotovilo, ali je bil poseg, ki ga je pomenila ta hramba, »v skladu z zakonom« in sorazmeren, mora Sodišče oceniti slovensko zakonodajo, ki je urejala hrambo podatkov in je veljala v zadevnem času.

126. Sodišče ugotavlja, da so bili pritožnikovi telekomunikacijski podatki, tako kot podatki vseh drugih uporabnikov telekomunikacijskih storitev, v tistem času hranjeni na podlagi 107.a člena spremenjenega zakona iz leta 2004, ki je prenesel ustrezne določbe direktive o hrambi podatkov (glej 64 odstavek zgoraj). Navedena določba je od ponudnikov elektronskih komunikacij zahtevala, da štirinajst mesecev med drugim hranijo komunikacijske podatke v zvezi s fiksno in mobilno telefonijo za več namenov – in sicer za namene kazenskega postopka ter za zagotavljanje nacionalne varnosti, ustavne ureditve ter varnostnih, političnih in gospodarskih interesov države in nacionalne obrambe. Poudariti je treba, da se podatki pritožnika niso hranili za poseben namen preprečevanja ali preiskovanja hudih kaznivih dejanj, temveč za katerega koli od zgoraj navedenih namenov. Poseg v njegove pravice iz 8. člena, ki ga je pomenila hramba njegovih podatkov, je zato treba oceniti v tem širšem okviru.

127. Ob upoštevanju navedenega so bili zadevni podatki dostopni in obdelani v kazenskem postopku zoper pritožnika, ki je bil povod za njegovo pritožbo. V kazenskem postopku so domača sodišča, vključno z ustavnim sodiščem, vsebinsko presojala zadevo, ki jo zdaj obravnava Sodišče.

(ii) Obstoj posega

128. V obravnavani zadevi ni bilo sporno, da so hramba pritožnikovih telekomunikacijskih podatkov ter dostop in obdelava teh podatkov s strani organov pomenili poseg v njegove pravice, ki jih varuje 8. člen konvencije. Sodišče ob upoštevanju svoje sodne prakse (glej 118 odstavek zgoraj) ne vidi razloga, da bi ugotovilo drugače. Nadalje ugotavlja, da je bil poseg v zvezi s hrambo podatkov ponudnikov komunikacijskih storitev zahtevan z zakonom in ga je zato mogoče pripisati slovenski državi (glej *Ekimdžijev in drugi*, navedeno zgoraj, 375. odstavek).

129. Sodišče mora zdaj preučiti, ali je bil poseg upravičen v smislu drugega odstavka 8. člena konvencije – to je, ali je bil v skladu z zakonom, ali si je prizadeval za legitimni cilj in je bil »nujen v demokratični družbi«.

(iii) Utemeljitev posegov

(α) »V skladu z zakonom«

130. Stranke so si enotne, da je imela hramba telekomunikacijskih podatkov v zadevnem času dovolj jasno pravno podlago v spremenjenem zakonu iz leta 2004 (glej 64 odstavek zgoraj) in jo je bilo zato mogoče

predvideti. Dostop do teh podatkov je bil odobren z odredbami Okrožnega sodišča v Ljubljani, izdanimi na podlagi 149.b člena ZKP (glej 12–17 in 57 odstavek zgoraj). V zvezi s tem je treba opozoriti, da se je zdelo, da je bilo v sodnih odredbah določeno daljše obdobje od zakonsko dovoljenega. Vendar je zadevni ponudnik storitev podatke hranil le za zakonsko določeno obdobje štirinajstih mesecev in organom predložil le takšne (tj. do štirinajst mesecev stare) podatke (glej 17 odstavek zgoraj). Zadevni poseg je bil torej v tem pogledu skladen z nacionalnim pravnim redom, ki je veljala v zadevnem času. Kljub temu Sodišče ugotavlja, da je ustavno sodišče (glej 66–68 odstavek zgoraj) po pridobitvi telekomunikacijskih podatkov v pritožnikovi zadevi – opirajoč se na sodbo Sodišča EU v zadevi *Digital Rights Ireland in drugi* (glej 74–76 odstavek zgoraj) – ugotovilo, da je ureditev hrambe podatkov na podlagi zakona iz leta 2012 (ki je bila v tem pogledu v bistvu enaka ureditvi iz spremenjenega zakona iz leta 2004) kršila pravice uporabnikov elektronskih komunikacijskih storitev do zasebnosti. Sodišče bo to upoštevalo pri preučitvi »nujnosti« posega, ki je v teh zadevah tesno povezana z »zakonitostjo« (glej 120 odstavek zgoraj).

(β) Legitimni cilj

131. Ni sporno, da si je obravnavani režim hrambe podatkov prizadeval za legitimne cilje iz drugega odstavka 8. člena. Sodišče ugotavlja, da bi se lahko štelo, da je zadevni režim hrambe podatkov ščitil interese nacionalne varnosti, javne varnosti ali gospodarske blaginje države, preprečevanja nereda ali kaznivih dejanj ali varstva pravic in svoboščin drugih. Za dostop do telekomunikacijskih podatkov v zvezi s pritožnikom in njihovo obdelavo bi se lahko štelo, da sta si prizadevala legitimne cilje preprečevanja kriminala ter varstva pravic in svoboščin drugih.

(γ) »Nujno v demokratični družbi«

– Stopnja posega

132. Ta zadeva se ne nanaša na neposredno prestrezanje podatkov s strani organov, čeprav se nanaša na tveganja takega prestrezanja. V skladu z izpodbijanimi zakonskimi določbami so bili ponudniki storitev dolžni zakonsko zbirati in hraniti telekomunikacijske podatke (nad obsegom, potrebnim za obračunavanje ali druge pogodbene namene), da bi bili na voljo organom. Večina teh podatkov najverjetneje ni bila nikoli uporabljena. V tem pogledu je zadeva primerljiva z zadevo *Breyer* (navedeno zgoraj), v kateri je bil očitani poseg sestavljen iz zakonske obveznosti ponudnikov storitev, da zbirajo in hranijo osebne podatke uporabnikov predplačniških mobilnih kartic SIM (skupaj s pripadajočimi telefonskimi številkami) z namenom, da bi bili ti podatki na zahtevo na voljo organom (prav tam, 76. in 77. odstavek).

133. Vendar pa se za razliko od zadeve *Breyer*, ki se je nanašala na poseg omejene narave (ibid, 95. odstavek), ta zadeva nanaša na telekomunikacijske

podatke (glej 107.b člen spremenjenega zakona iz leta 2004, naveden v 64 odstavku zgoraj), ki lahko, če se povežejo z naročnikom ali uporabnikom, razkrijejo intimne slike njegovega življenja s kartiranjem družbenih omrežij, sledenjem lokacije, kartiranjem komunikacijskih vzorcev in vpogledom v to, s kom je komuniciral (glej, *mutatis mutandis*, *Ekimdzhev in drugi*, 394. odstavek; *Centrum för rättvisa*, 256. odstavek; in *Big Brother Watch in drugi*, 342. odstavek, vse navedeno zgoraj). Sodišče meni, da sistemski nadzor, ki ga povzroča obvezna hramba telekomunikacijskih podatkov, pomeni oviro pri uživanju pravic do zasebnosti vseh uporabnikov telekomunikacijskih storitev. Obstoj velikih zbirk telekomunikacijskih podatkov in njihova stalna hramba bi lahko razumljivo povzročila občutek ranljivosti in izpostavljenosti ter bi lahko negativno vplivala na možnost oseb, da uživajo zasebnost in zaupnost korespondence, razvijajo odnose z drugimi in uveljavljajo druge temeljne pravice. V zvezi s tem se Sodišče sklicuje tudi na ugotovitve Sodišča EU v zadevi *Digital Rights Ireland in drugi* – in sicer, da bi komunikacijski podatki kot celota lahko omogočili »zelo natančne zaključke o zasebnem življenju oseb, katerih podatki so bili shranjeni«, ter da njihova hramba in obdelava zato pomenita »obsežen in posebno resen poseg« v njihove temeljne pravice (glej 76 odstavek zgoraj). Težo posega sta priznala tudi tožena vlada (glej 117 odstavek zgoraj) in slovensko ustavno sodišče (glej 55 in 66–68 odstavek zgoraj).

134. Glede na zgoraj navedene premisleke Sodišče ugotavlja, da je bil poseg, ki ga je pomenila obravnavana hramba podatkov, resne narave. Zdaj mora ugotoviti, ali so bila sredstva, predvidena z izpodbijano zakonodajo za doseganje legitimnih ciljev (glej 131 odstavek zgoraj), skladna z zahtevami načela pravne države in so v vseh pogledih ostala v mejah tistega, kar je potrebno v demokratični družbi.

– Širina polja proste presoje

135. Čeprav ta točka ni bila dokazana z nobenimi empiričnimi podatki, Sodišče ne dvomi, da bi bilo sledenje telekomunikacijskega prometa - ki ga je omogočala obveznost hrambe, določena v izpodbijani zakonodaji – lahko zelo pomembno za učinkovit pregon in učinkovite ukrepe javne varnosti. Vnovič poudarja, da boj proti kriminalu (zlasti organiziranemu kriminalu in terorizmu, kar je eden od izzivov, s katerimi se soočajo današnje evropske družbe), ohranjanje javne varnosti in zaščita državljanov pomenijo »nujne družbene potrebe« (glej *Breyer*, navedeno zgoraj, 88. odstavek). Prav tako priznava, da sodobna telekomunikacijska sredstva in spremembe v komunikacijskem vedenju zahtevajo prilagoditev preiskovalnih orodij organov kazenskega pregona in nacionalnih varnostnih organov (glej *S. in Marper*, navedeno zgoraj, 105. odstavek).

136. Kljub temu za skladnost posega z drugim odstavkom 8. člena ne zadošča, da je zmožen doseganja tega cilja ali učinkovit pri njegovem doseganju; biti mora tudi sorazmeren v smislu, da vzpostavlja pravično

ravnotežje med konkurenčnimi javnimi interesi in pravicami iz konvencije (glej *Handyside proti Združenemu kraljestvu*, 7. december 1976, 48. odstavek, serija A št. 24; *Breyer*, navedeno zgoraj, 91. odstavek; in *Szabó in Vissy proti Madžarski*, št. 37138/14, 55. odstavek, 12. januar 2016). Res je, da v okviru varovanja nacionalne varnosti ali preprečevanja in pregona kaznivih dejanj državni organi uživajo določeno polje proste presoje pri izbiri sredstev za doseganje legitimnega cilja (glej 124 odstavek zgoraj). Vendar je to polje proste presoje še vedno podvrženo pregledu Sodišča, njegova širina pa je odvisna od številnih dejavnikov, ki jih narekuje posamezna zadeva. Polje proste presoje bo običajno ožje, kadar je zadevna pravica ključna za posameznikovo učinkovito uživanje intimnih ali ključnih pravic ali kadar je poseg daljnosežen (glej *S. in Harper*, navedeno zgoraj, 102. odstavek; primerjaj tudi *Dubská in Krejzová proti Češki republiki* [VS], št. 28859/11 in 28473/12, 178. odstavek, 15. november 2016; *Dudgeon proti Združenemu kraljestvu*, 22. oktober 1981, 52. odstavek, serija A št. 45; in *National Union of Rail, Maritime and Transport Workers proti Združenemu kraljestvu*, št. 31045/10, 86. in 87. odstavek, ESČP 2014). Zato mora Sodišče glede na naravo in težo zadevnega posega pri presoji vprašanja pravičnega ravnotežja (vključno z zahtevanimi zaščitnimi ukrepi) v tej zadevi izvajati ustrezno strožji nadzor (primerjaj nasprotno z *Breyer*, navedeno zgoraj, 94. do 96. odstavek in 103. odstavek).

– Presoja »pravičnega ravnotežja«

137. Sodišče opozarja, da čeprav so pravne določbe, ki urejajo ravnanje s komunikacijskimi podatki, morda drugačne od tistih, ki urejajo nadzor vsebine komunikacije, jih je treba analizirati glede na enake zaščitne ukrepe kot veljajo za samo vsebino (glej, *mutatis mutandis*, *Big Brother Watch in drugi*, navedeno zgoraj, 416. odstavek). Zato morajo splošno hrambo komunikacijskih podatkov pri ponudnikih komunikacijskih storitev in dostop organov do njih v posameznih primerih smiselno spremljati enaki zaščitni ukrepi kot tajno opazovanje (*Ekimdzhev in drugi*, navedeno zgoraj, 395. odstavek). Sodišče je v svoji sodni praksi o nadzornih ukrepih v okviru kazenskih preiskav razvilo naslednja minimalna jamstva, ki jih je treba določiti v zakonu, da bi se izognili zlorabam pooblastil: naravo kaznivih dejanj, zaradi katerih se lahko izda odredba o prestrezanju; opredelitev kategorij oseb, katerih komunikacije se lahko prestrezajo; omejitev trajanja prestrezanja; postopek, ki ga je treba upoštevati pri pregledu, uporabi in shranjevanju pridobljenih podatkov; previdnostne ukrepe, ki jih je treba sprejeti pri predložitvi podatkov drugim strankam; in okoliščine, v katerih se prestreženi podatki lahko ali morajo izbrisati ali uničiti (glej *Weber in Saravia proti Nemčiji* (sklep), št. 54934/00, ESČP 2006 XI, in *Liberty in drugi proti Združenemu kraljestvu*, št. 58243/00, 1. julij 2008). V zadevi *Roman Zakharov* (navedeno zgoraj, 231. odstavek) – ki se je poleg tega nanašala na druge cilje javnega interesa, kot je varovanje nacionalne varnosti – je Sodišče

veljavne zaščitne ukrepe oblikovalo v podobnih okvirih, pri čemer je dodatno poudarilo mehanizme obveščanja in pravna sredstva, ki jih zagotavlja nacionalna zakonodaja. Svojo oceno skladnosti zadevnih ukrepov prestrežanja z 8. členom je oprlo na naslednja merila: razpoložljivost ustrezne domače zakonodaje; obseg in trajanje ukrepov tajnega opazovanja; postopke, ki jih je treba upoštevati pri shranjevanju, dostopu, pregledovanju, uporabi, sporočanju in uničenju prestrežanih podatkov; postopke odobritve; ureditev nadzora nad izvajanjem tajnih nadzornih ukrepov ter morebitne mehanizme obveščanja in pravna sredstva, predvidena z domačo zakonodajo (prav tam, 238. odstavek). V okviru množičnega prestrežanja v zvezi z mednarodnimi komunikacijami je Sodišče v zadevah *Big Brother Watch in drugi* (navedeno zgoraj, 361. odstavek) in *Centrum för rättvisa* (navedeno zgoraj, 275. odstavek) dodatno prilagodilo zgoraj navedena merila – vključno z zahtevo, da mora domača zakonodaja jasno opredeliti razloge, na podlagi katerih se lahko odobri množično prestrežanje, okoliščine, v katerih se lahko prestrežajo komunikacije posameznika, in postopek, ki ga je treba uporabiti za izdajo odobritve.

138. V zvezi z obravnavano zadevo Sodišče ugotavlja, da je spremenjeni zakon iz leta 2004 za več namenov javnega interesa zahteval štirinajstmesečno hrambo vseh komunikacijskih podatkov, pridobljenih ali obdelanih med zagotavljanjem povezanih javnih komunikacijskih storitev (glej 64 odstavek zgoraj). Zdi se, da zakon ni prepuščal nobene odločitve v zvezi s tem diskrecijski presoji državnega ali nedržavnega organa in ni bil dvoumen glede svoje uporabe. Vsak posameznik ali subjekt, ki uporablja storitve ponudnikov telekomunikacijskih storitev v Sloveniji, je lahko pričakoval, da se njegovi telekomunikacijski podatki hranijo kot del obsežnega zbiranja podatkov. Vendar pa nedvoumnosti zakona, ki je kot pravilo določal splošno in neselektivno hrambo telekomunikacijskih podatkov, ni bilo mogoče razumeti kot zadostno jamstvo za njegovo skladnost z načeloma pravne države in sorazmernosti.

139. Sodišče opaza, da se je v zadevi *Ekimdžijev in drugi* (navedeno zgoraj), ki se je nanašala na podobno ureditev o hrambi komunikacijskih podatkov, osredotočilo na zaščitne ukrepe, pomembne za dostop do hranjenih podatkov in hrambo podatkov, do katerih je bil dostop omogočen; ni se izreklo o skladnosti ureditve hrambe kot take z zahtevami 8. člena (prav tam, 394.–421. odstavek). Vendar se je v obravnavani zadevi pritožnik izrecno pritožil zaradi hrambe telekomunikacijskih podatkov in poznejše uporabe podatkov, ki so bili domnevno hranjeni v nasprotju z 8. členom (glej 125 in 126 odstavek zgoraj). Sodišče v zvezi s tem ugotavlja, da je spremenjeni zakon iz leta 2004 določal več namenov, za katere naj bi se telekomunikacijski podatki hranili, vendar ni vseboval določb, ki bi omejevale področje uporabe in uporabo ukrepa v zvezi s tistim, kar je bilo potrebno za doseganje teh namenov. Prav tako ni bilo dokazano, da bi takšne določbe vseboval kateri koli drug zakonodajni akt. Iz zgoraj navedene sodne

prakse (glej 119–123 odstavki in 137 odstavek zgoraj) izhaja, da mora nacionalna zakonodaja kot del minimalnih zahtev na način, primeren za določeno obliko nadzora, opredeliti področje uporabe zadevnega ukrepa in zagotoviti ustrezne postopke za odreditev in/ali pregled ukrepa, da bi ga ohranila v mejah tega, kar je potrebno. Glede na naravo zadevnega poseganja (glej 132–134 odstavki zgoraj) bi moral te minimalne zahteve izpolnjevati tudi ukrep, ki se nanaša na hrambo telekomunikacijskih podatkov. Zaradi odsotnosti določb ali mehanizmov, katerih cilj bi bil zagotoviti, da je ukrep dejansko omejen na to, kar je »nujno v demokratični družbi« za posebne namene, navedene v spremenjenem zakonu iz leta 2004, je bila takšna ureditev nezdržljiva z obveznostmi države iz 8. člena. Samo omejitev hrambe na štirinajst mesecev, kar je precejšnje obdobje, ne more spodkopati te ugotovitve.

140. Sodišče opozarja, da je Sodišče EU prišlo do podobnega zaključka v sodbi v zadevi *Digital Rights Ireland in drugi*, v kateri je presojalo ureditev hrambe podatkov v celoti – torej tako glede hrambe telekomunikacijskih podatkov kot tudi nekaterih podatkov v zvezi z internetom. Sodišče EU je ugotovilo, da ureditev obvezne splošne in neselektivne hrambe komunikacijskih podatkov za namene boja proti hudim kaznivim dejanjem ni izpolnjevala zahteve po sorazmernosti (glej 74–76 odstavki zgoraj; glej tudi ugotovitve Sodišča EU v poznejših sodbah, ki pojasnjujejo in nadalje razvijajo zahteve in so povzete v 77, 78, 82, 84 in 87 odstavku zgoraj). Podobno je ustavno sodišče v odločbi z dne 3. julija 2014 (glej 66–68 odstavki zgoraj) razglasilo za neveljavne določbe o hrambi komunikacijskih podatkov v zakonu iz leta 2012 (ki so bile v bistvu enake kot določbe v spremenjenem zakonu iz leta 2004). Pri tem se je sklicevalo na zgoraj navedeno sodbo Sodišča EU. Sodišče EU je v svoji poznejši sodni praksi pojasnilo, da tudi v okviru zaščite nacionalne varnosti, kjer se lahko pod določenimi pogoji hramba komunikacijskih podatkov odredi kot splošen in neselektiven ukrep, taka hramba ne sme biti sistemske narave in mora biti, kadar je odrejena, predmet neodvisnega nadzora (glej 78 odstavek zgoraj).

141. V zvezi s posebnim položajem pritožnika Sodišče ugotavlja, da ni bilo sporno, da so se telekomunikacijski podatki, ki se nanašajo na pritožnika, v zadevnem času hranili – sistemsko, splošno in neselektivno – na podlagi spremenjenega zakona iz leta 2004. Te podatke – shranjene za obdobje štirinajstih mesecev – so organi pridobili za namene kazenske preiskave, ki je potekala zoper pritožnika. Nato so jih obdelali, kar je privedlo do analitičnih poročil, vloženih v pritožnikov kazenski spis. Ob zavrnitvi njegovih pritožb v zvezi z zasebnostjo so se nacionalna sodišča sklicevala na dejstvo, da (i) je bil dostop do zadevnih podatkov opravljen, preden je bila zadevna ureditev razglašena za neveljavno, in (ii) da so sodne odredbe, s katerimi je bil odobren dostop do podatkov, temeljile na sumu, da je bilo storjeno hudo kaznivo dejanje, in so bile upravičene s sorazmernostjo ukrepa (glej 45, 51 in 55 odstavki zgoraj). Ustavno sodišče je tudi menilo, da so se

telekomunikacijski podatki, navedeni v sodbi, s katero je bil pritožnik obsojen, nanašali na kratko obdobje, za katero je bilo podatke mogoče pridobiti iz »komercialnih baz« (glej 55 odstavek zgoraj).

142. Glede na te premisleke Sodišče meni, da dejstva, da sta Sodišče EU in ustavno sodišče režim hrambe razglasila za neveljavnega po tem, ko je bil že opravljen dostop do zadevnih podatkov, ni mogoče razumeti v pomenu, da je bil v zadevnem času skladen z 8. členom. Pomembno je namreč, ali je pritožnik v času, ko so bili njegovi telekomunikacijski podatki shranjeni, užival pravno varstvo, do katerega je bil upravičen na podlagi konvencije. Glede na ugotovitve in premisleke, navedene v 137.–140. odstavku zgoraj, Sodišče meni, da ni bilo tako.

143. Sodišče nadalje ugotavlja, da so se nacionalna sodišča kljub temu, da je pritožnik jasno trdil, da so bili telekomunikacijski podatki v zvezi z njegovimi telekomunikacijami hranjeni s kršitvijo njegovih pravic do zasebnosti, pri presoji omejila skoraj izključno na razloge, na podlagi katerih je bil s sodnimi odredbami odobren dostop do hranjenih podatkov – čeprav pritožnik teh razlogov (kot je ugotovilo ustavno sodišče) ni izpodbijal (glej 55 odstavek zgoraj). Sodišče v zvezi s tem poudarja, da čeprav so dostop do njegovih podatkov spremljali nekateri zaščitni ukrepi (kot je sodni nadzor), pa ti zaščitni ukrepi, ki sicer spadajo med merila, ki morajo biti izpolnjena (glej *Ekimdžijev in drugi*, navedeno zgoraj, 360.–421. odstavek), sami po sebi niso zadostovali, da bi bil režim hrambe skladen z 8. členom. Za primerjavo ugotavlja, da je Sodišče EU v *SpaceNet in Telekom Deutschland* podobno odločilo, da nacionalna zakonodaja, ki je zagotavljala popolno spoštovanje pogojev, določenih v sodni praksi o razlagi direktive o hrambi podatkov glede dostopa do hranjenih podatkov, po svoji naravi ni mogla omejiti ali celo odpraviti resnega posega, ki je izviral iz splošne hrambe takih podatkov, saj sta hramba in dostop do takih podatkov ločena posega, ki zahtevata ločene utemeljitve (glej 87 odstavek zgoraj).

144. Pritožnik je tudi trdil, da je bil zaradi neupravičene hrambe njegovih podatkov z njihovo pridobitvijo in uporabo v domačem postopku kršen 8. člen (glej 115 in 116 odstavek zgoraj). V zvezi s tem Sodišče meni, da kadar se ugotovi, da hramba telekomunikacijskih podatkov krši 8. člen, ker ne spoštuje zahteve po »kakovosti zakona« in/ali načela sorazmernosti, dostop do takih podatkov – ter njihova poznejša obdelava in shranjevanje s strani organov – iz istega razloga ne more biti v skladu z 8. členom. V zvezi s tem se je mogoče vnovič sklicevati na stališče, ki ga je izrazilo Sodišče EU. V zadevi *An Garda Síochána in drugi* je Sodišče EU ugotovilo, da komunikacijski podatki ne morejo biti predmet splošne in neselektivne hrambe za namene boja proti hudim kaznivim dejanjem in da zato dostop do takih podatkov ne more biti upravičen za ta isti namen (glej 84 odstavek zgoraj). Sodišče ne vidi razloga, da bi v zvezi s pritožnikovim primerom ugotovilo drugače.

145. Sodišče ugotavlja, da je v obravnavani zadevi prišlo do kršitve, ne glede na to, ali so domača sodišča pri ugotovitvi pritožnikove krivde navedla podatke, ki so bili hranjeni v nasprotju s pravicami iz 8. člena (glej načela iz 118 odstavka zgoraj in v *Huvig proti Franciji*, 24. april 1990, 35. odstavek, serija A št. 176-B, kjer sporno telefonsko prisluškovanje ni služilo kot podlaga za kazenski pregon). V zvezi s tem Sodišče razume, da je bila presoja izpodbijanih ukrepov s strani domačih sodišč – vključno s presojo, ki jo je opravilo ustavno sodišče (glej 55 odstavek zgoraj) – tesno povezana z vprašanjem dopustnosti tako pridobljenih dokazov (primerjaj *Dragojević proti Hrvaški*, št. 68955/11, 99. in 100. odstavek, 15. januar 2015). To ni presenetljivo, saj je bila izvedena v okviru kazenskega postopka zoper pritožnika in zato omejena na cilj tega postopka (glej 127 odstavek zgoraj). Vendar za namene 8. člena ni posebno pomembno, da so se nacionalna sodišča pri obsodbi pritožnika v tej zadevi sklicevala na omejen obseg zadevnih telekomunikacijskih podatkov, ki so se nanašali na obdobje približno enega meseca in ki bi se lahko hranili za pogodbene namene (glej 55 odstavek zgoraj). Pritožnikova pritožba se je nanašala na celoten sklop njegovih podatkov za obdobje štirinajstih mesecev, ki so jih pridobili organi pregona ter jih nato obdelali, hranili in preučili za namene zadevnega kazenskega postopka. Ni bilo sporno, da takšna količina podatkov ni mogla biti in ni bila hranjena za pogodbene namene, temveč je bila hranjena kot del splošnega in neselektivnega režima hrambe, za katerega je Sodišče zgoraj ugotovilo, da je v nasprotju z 8. členom konvencije.

146. Nazadnje, ob upoštevanju, da se ugotovitve v zvezi s pritožnikovo pritožbo na podlagi 8. člena ne nanašajo na dopustnost dokazov, pridobljenih zoper pritožnika, kar je zadeva, ki jo morajo obravnavati domača sodišča v skladu z veljavno domačo zakonodajo, Sodišče vnovič poudarja, da sprejem in uporaba dokazov, pridobljenih s kršitvijo 8. člena, v sodnem postopku ne vodi nujno do ugotovitve kršitve 6. člena (glej *Bykov proti Rusiji* [VS], št. 4378/02, 89.–91. odstavek, 10. marec 2009, z nadaljnjimi sklici).

– *Zaključek*

147. Glede na zgoraj navedeno Sodišče ugotavlja, da izpodbijane določbe spremenjenega zakona iz leta 2004, ki so bile podlaga za hrambo pritožnikovih telekomunikacijskih podatkov, niso izpolnjevale zahteve po »kakovosti zakona« in niso mogle omejiti »posega« v pritožnikove pravice iz 8. člena na to, kar je bilo »nujno v demokratični družbi«. Hramba, dostop in obdelava teh telekomunikacijskih podatkov so bili zato v nasprotju z 8. členom konvencije.

IV. UPORABA 41. ČLENA KONVENCIJE

148. 41. člen konvencije določa:

»Če Sodišče ugotovi, da je prišlo do kršitve konvencije ali njenih protokolov, in če notranje pravo visoke pogodbenice dovoljuje le delno zadoščenje, Sodišče oškodovani stranki, če je potrebno, nakloni pravično zadoščenje.«

A. Škoda

149. Pritožnik je za nepremoženjsko škodo zahteval 15.000 EUR zaradi kršitve 6. člena konvencije in 5.000 EUR zaradi kršitve 8. člena konvencije – skupaj 20.000 EUR. Nadalje je zahteval približno 655.000 EUR za premoženjsko škodo, ki je nastala zaradi izgube službe in s tem dohodka, denarne kazni, ki mu je bila naložena, in plačila zneska v višini premoženjske koristi, pridobljene s storjenim kaznivim dejanjem (glej 42 odstavek zgoraj).

150. Vlada je menila, da je bil zahtevek v zvezi z nepremoženjsko škodo pretiran. Nasprotovala je tudi zahtevku za premoženjsko škodo in trdila, da je zahtevek v zvezi z izgubo dohodka neutemeljen. Trdila je, da bi lahko pritožnik, če bi v postopku pred Sodiščem uspel, zahteval obnovo kazenskega postopka. Po njenem mnenju bi bilo zato treba ugotovitev kršitve šteti za zadostno pravično zadoščenje.

151. Sodišče ne more ugibati, kakšen bi bil izid sojenja, če bi bilo v skladu s konvencijo, in ugotavlja, da bo pritožnik, kot je potrdila vlada, lahko zahteval obnovo postopka pred domačimi sodišči. Zato zavrača pritožnikov zahtevek za premoženjsko škodo. Po drugi strani pa se strinja, da so dogodki, ki so privedli do kršitev, ugotovljenih v tej zadevi, pritožniku povzročili nepremoženjsko škodo, ki je ni mogoče popraviti s samo ugotovitvijo kršitve. Sodišče po načelu pravičnosti prisodi pritožniku 5.000 EUR za nepremoženjsko škodo in morebitni davek, ki se mu lahko obračuna na ta znesek.

B. Stroški in izdatki

152. Pritožnik je zahteval tudi 6.928 EUR (vključno z DDV) za stroške in izdatke, nastale pred Sodiščem, in 14.960 EUR za stroške in izdatke, nastale med postopkom pred domačimi sodišči.

153. Vlada je trdila, da je zahtevek za stroške v zvezi z domačimi postopki popolnoma neutemeljen. Trdila je, da je zahtevek v zvezi s postopkom pred Sodiščem pretiran.

154. V skladu s sodno prakso Sodišča je pritožnik upravičen do povrnitve stroškov in izdatkov samo, če dokaže, da so ti dejansko nastali in so bili neizogibni ter da je njihov znesek razumen. V obravnavani zadevi Sodišče ob upoštevanju dokumentov, ki jih ima na razpolago, in zgoraj navedenih meril ugotavlja, da pritožnik ni utemeljil svojega zahtevka v zvezi s postopki pred domačimi sodišči. V zvezi s postopkom pred Sodiščem meni, da je razumno prisoditi znesek 5.000 EUR za kritje stroškov iz vseh naslovov, povečan za morebitni davek, ki se pritožniku lahko obračuna na ta znesek.

IZ TEH RAZLOGOV SODIŠČE SOGLASNO

1. *razglaš*a, da je pritožba dopustna;
2. *razsoja*, da sta bila kršena prvi odstavek in točka d tretjega odstavka 6. člena konvencije;
3. *razsoja*, da ni treba preučiti utemeljenosti očitka po prvem odstavku 6. člena konvencije glede nepristranskosti sodnice;
4. *razsoja*, da je bil kršen 8. člen konvencije;
5. *razsoja*,
 - (a) da mora tožena država pritožniku v treh mesecih od dne, ko postane sodba v skladu z drugim odstavkom 44. člena konvencije dokončna, plačati naslednje zneske po tečaju, veljavnem na dan plačila:
 - (i) 5.000 EUR (pet tisoč evrov) za nepremoženjsko škodo in morebitni davek, ki se lahko obračuna;
 - (ii) 5.000 EUR (pet tisoč evrov) za stroške in izdatke ter morebitni davek, ki se lahko obračuna pritožniku,
 - (b) da se za navedene zneske od dneva poteka treh mesecev do plačila obračunajo linearne obresti po stopnji, ki je enaka stopnji mejne posojilne obrestne mere Evropske centralne banke, za vse zamujeno obdobje z dodanimi tremi odstotnimi točkami;
6. *zavrača* preostali del zahtevka pritožnika za pravično zadoščenje.

Sestavljeno v angleškem jeziku in 15. februarja 2024 poslano v skladu z drugim in tretjim odstavkom 77. člena Poslovnika Sodišča.

Liv Tigerstedt
namestica sodnega tajnika oddelka

Alena Poláčková
predsednica